

erroris ac vitiorum constructa claudat, vallando civitatem: sicque fames in civitate prævaleat, fames utique verbi Dei cum non expenditur panis doctrinæ populo terræ.

CAPUT XXV

VERS. 4. — *Et interrupta est, etc.* (RAB.) Interrupta quidem per tentationes varias dæmonum custodia populorum, etc., usque ad qui pravo usu et iniquitatis suæ multitudine gravatur.

VERS. 8. — *Mense quinto.* (RAB.) Congruit temporis ordo cum ratione vindictæ. Mense quinto vastata est civitas, quæ Pentateuchum legis servare desepxit, et septima die mensis, quia sabbati requiem non custodivit, et contraria præceptis Dei egit, frustra sibi blandiens de securitate pro sanctorum locorum habitatione.

(Id.) Venit Nabuzardan, qui interpretatur ventilabrum, sive prophetia alieni iudicii, etc., usque ad sed spinæ magis et tribuli vitiorum excrescant.

VERS. 13. — *Columnas autem æreas quæ, etc.* (Id.) Et bases intelligimus doctores, qui sonoritate prædicationis et fidei firmitate debuerunt alios sustentare. Mare æneum baptismi lavacrum, vel compunctionem lacrymarum. Hæc quidem omnia Chaldæi spirituales per inertiam magistrorum, et de domo Domini auferre nituntur, et confringere.

VERS. 14. — *Ollas quoque.* (Id.) Quia diversa officia in ecclesiasticis ordinibus de Dei servitio auferrantes in suum usum nequissimum verterunt,

VERS. 15. — *Thuribula et phialas.* Cum orationem qua divinitas placari potuit, et poculum verbi quo lassi refocillari debuerant impediendo subvertunt.

(Id.) Quia tam sensum pretiosum, quam eloquii vanitatem, hostis nequam de domo Domini auferre molitur, et secum in confusionem ducere.

VERS. 18. — *Tullii quoque.* (Id.) Non solum populares, sed et fortes et principes in Ecclesia diabolus decipere et peccatores captivare satagit, unde in Job de ipso: *Escæ ejus electæ sunt* (Job xxxiii).

ulit Saraïam, qui interpretatur vinetis, sacer-

A dotem primum, cum primum Ecclesiæ ordinem, qui in episcopis est, amore voluptatis terrenæ vitiorum catena constringit. Similiter Sophoniam, qui interpretatur absconditus, sacerdotem secundum, cum secundi ordinis viros, id est presbyteros (qui talentum verbi in terra fodientes absconderant) in suum dominium subigit. Et tres inani, qui ostium fidei aperire debuerant, et tenentes clavem scientiæ nec ipsi introierunt, nec alios introire permiserunt. Eunuchus significat fatuas virgines, quæ vasa oleo vacua in manibus tenebant, continentes se a coitu corporali, nec tamen oleum gratiæ et misericordiæ in pectore suo habere volebant. Qui frustra super belatores constituuntur cum arrogantiam non præcaveant. Quinque viros de his qui steterant coram rege (Matth. v), id est, illos qui quinque sensibus corporis voluptati servientes, regi vitiorum semper assistebant.

Sopher principem. (Id.) Interpretatur dissipans vel dividens: significans eos, qui rudes in Ecclesia, quos ad militiam Christi nutrire debuerant, pravis exemplis dissipans, a cœtu fidelium per errorem sequestrant. *Et sexaginta viros e vulgo, id est, stultos operatores, qui merito e vulgo, quia divina consilia discere et factis implere neglexerant.*

Et sexaginta viros. (Id.) Hos omnes Nabuzardan duxit ad regem Babylonis, et interfecti sunt, quia diabolus prædam quam ab Ecclesia evellit, ad perpetuæ mortis interfectionem perducere ambit: quos percussit rex confusionis in Reblatha, hoc est in multitudine scelerum, et amore voluptatum.

(Id.) Cum illi qui confessionem nominis Dei in Ecclesia videbantur habere, per scelera multiplicia de terra viventium translati in regnum confusionis et erroris abducuntur, etc., usque ad et vultum Conditoris nostri per sæcula contemplari.

VERS. 23. — *Et Saraïa.* Filius Saraïæ sacerdotis reservatus est, et pater occisus. Ex quo in captivitate postea natus est Jesus sacerdos magnus, qui reduxit populum cum Zorobabel.

BEATI HIERONYMI PROLOGUS IN LIBROS PARALIPOMENON.

(Vide inter Opera B. Hieronymi.)

SANCTI HIERONYMI PROLOGUS ALTER.

(Vide ubi supra.)

LIBER PARALIPOMENON PRIMUS.

Hebraice: *דברי הימים* (דברי הימים), id est VERBA DIERUM.

CAPUT PRIMUM.

VERS. 1. — *Nos.* (RAB. in Paral., tom. III.) Decimus

ab Adam Noè, et in Genesi et in Paralipomenis monstratur, et apte decimus, quia perfectus est. Unde,

Noe vir justus erat et perfectus in generationibus suis, etc. (Gen. vi.) Hic genuit Sem, Cham et Japheth, per quos post diluuium rediviva hominum dilatatur progenies.

VERS. 5. — *Filii Japheth.* (HIER.) Hi possederunt terram in Asia, ab Amano et Tauro Syriae Cheles et Ciliciae montibus usque ad flumen Thanaim. In Europa, usque ad Gadara nomina locis et gentilibus relinquentes, e quibus postea immutata sunt plurima, permanent cætera.

Thubul. (RAB.) Hiberes qui et Hispani, a quibus Celtiberia, licet quidam Italos suspicentur.

Mosoch. (ID.) Cappadoces, unde urbs eorum usque hodie Masacha dicitur. Septuaginta vero interpretes Æapthorim Cappadoces arbitrantur.

VERS. 7. — *Filii autem.* (GREG.) Ab his divisæ sunt insulae nationum, linguæ, cognationes et gentes. De Ionibus, id est Græcis nascuntur Eliæi, qui et Æolides. Unde ista lingua Græce Æolis dicitur.

Tharsis. (RAB.) Hos Josephus Cilices arbitratur, unde et metropolis eorum Tharsis dicitur, Paulo apostolo gloriosa (Act. xxii).

Cethm. (ID.) A quo Cithæi, alias Cithii a quibus urbs Cypri Cithia, alias Cithium dicitur usque hodie.

Dodanim. (ID.) Rhodii, sic enim LXX transtulerunt. Legamus Varronis de antiquitatibus libros et Sinni Capitonis, et Græcum Phlegonta cæterosque, et videbimus omnes pene insulas et totius orbis littora, terrasque maritimas Græcis accolis occupatas: qui ab Amano et Tauro omnia maritima usque ad oceanum possidere Britannicum.

VERS. 8. — *Phut.* (ID.) Libyes, a quo et Mauritaniae fluvius Phut dicitur, et regio Phutensis. Multi autem scriptores tam Græci quam Latini hujus rei testes sunt. Quare autem in una climatis parte antiquum Libyæ nomen permanet, et reliqua terra dicatur Africa, non est hujus temporis disserere.

VERS. 9. — *Saba.* (ID.) A quo Sabæi, interpretatur nunc *Saba Arabia*, unde in psal. lxxi ubi habemus: Reges Arabum et Saba; in Hebræo habetur: Reges Saba et Saba, primum per Schin, secundum per Samech.

VERS. 10. — *Iste cepit esse potens in terra.* Quia insuetam tyrannidem primus arripuit. Hic fuit robustus venator coram Domino, quia homines a Dei cultura avertit. Unde Josephus: Fecit autem eos elatos ad injuriam Dei atque contemptum. Nemrod, filius Cham, filii Noe, qui, cum esset audacior et manu fortissimus, suadebat hominibus ut non Deo suam felicitatem, sed propriæ virtuti ascriberent. Sic homines a Dei timore revocabat, ut spem in propria virtute poneret. Ideoque putabant Deum interminari diluuium. Unde turrim ædificari suadebant quam aqua non posset ascendere. Multitudo autem prompta erat ut obediret Nemrod, grave putans servitium obse-

qui Deo. Regnavit autem Nemrod in Babylone et in Areth. Hæc est Edessa et Macha quæ est Nisibis et in Chalamne, quæ a Seleuco rege Seleucia dicta est, vel quæ nunc Thesiphon dicitur.

VERS. 11. — *Mesraim autem genuit.* (RAB.) Exceptis Laabim, a quibus Libyes nominati sunt, qui prius Phutæi, et Castium, qui post Philistiim dicti sunt, quos nos corrupte Palæstinos dicimus. Cæteræ gentes ignoratæ sunt nobis, quia bello Æthiopico subversæ in oblivionem præteritorum nominum pervenere. Possederunt autem terram a Gaza usque ad extremos fines Ægypti.

VERS. 14. — *Gergezæum, Hevæum.* Hic condidit Archas oppidum contra Tripolim in radicibus Libani, a quo haud procul alia civitas fuit nominæ Sim, quæ vario eventu subversa bellorum, nomen tantum loco pristinum reservavit.

VERS. 16. — *Aradium quoque.* A quo Aradii, qui Aradum insulam possederunt angusto freto a Phœnicis littore separatam.

Et Samareum. A quo Syriae Cheles Samaritæ civitas, nunc quoque tam a Syris quam ab Hebræis ut prius apud veteres appellatur.

Hamathæum. (RAB.) A quo Emath civitas. Hanc Macedones qui post Alexandrum in Oriente regnaverunt, Epiphaniam nuncupaverunt. Alii Antiochiam ita dictam putant. Alii non vere opinionem suam verisimili vocabulo consulentes, Emaus primam ab Antiochia mansionem Edessam pergentibus appellari putant, et eandem apud veteres Emath.

VERS. 17. — *Filii Sem, etc.* Hi ab Euphrate partes Asiæ usque ad Indicum oceanum tenent. Est autem Ælam a quo principes Persidis.

Hus et Hul. Vel Us, Trachonitidis et Damasci conditor inter Palæstinam et Cælesyriam tenuit principatum, a quo terra Hus de qua Job fuit; unde, secundum LXX, vir erat in regione Ausiti de nomine Job quasi Husitide.

VERS. 19. — *Phaleg.* (RAB.) Vaticinio quodam. Phaleg enim divisio, quia in diebus ejus, linguæ in Babylone divisæ sunt. Narrat autem Philo in libro Quæstionum super Genesim, quod ex tribus filiis Noe, adhuc ipso vivente, nati sunt tredecim millia virorum et centum, extra mulieres et parvulos habentes super se duces. Filii Sem, Jectan duces; filii Cham, Nemroth; filii Japhet, Suphene. Post obitum vero Noe, convenerunt duces cum agminibus suis in campum Sennaar, ut ibi turrim construerent. Cum autem ædificarent, divisit Deus linguas eorum, et mutavit effigies, et non cognovit quisque fratrem suum, nec audivit linguam proximi sui. Cum vero magistri lapides quærebant, ministri aquam afferbant, et cum illi quærebant aquam, illi afferbant stipulam. Sicque frustrata cogitatione cessaverunt ædificare et dispersi sunt super faciem terræ.

VERS. 20. — *Jectan autem.* (HIERON.) Harum gentium posteriora nomina invenire non potui, sed usque in præsens, quia procul a nobis sunt, vel ita vocantur ut primum, vel quæ mutata sunt ignorantur;

possederunt autem a Cofene fluvio omnem Indiæ regionem quæ vocatur Hieria.

VERS. 24. — *Sem, Ar.* (RAB.) Sicut in principio ab Adam usque ad Noe decem generationes posnit; ita a Sem usque ad Abram, non sine sacramenti mysterio.

VERS. 29. — *Primogenitus.* (HIERON., *Quæst. in Paral.*, tom. III.) Duodecim filii nascuntur Ismaeli: primogenitus Nabaioth, a quo omnis regio ab Euphrate usque ad mare Rubrum Nabaiothena dicitur: quæ pars est Arabiæ. Nam familiæ ipsorum oppidaque et pagi, ac minuta castella et tribus horum appellatione celebrantur ab una ex eis Cedar in deserto: et Duma alia regio, et Thebaram ad Austrum, et Cedema ad Orientalem plagam.

VERS. 32. — *Ceturæ.* (RAB.) Quasi copulatæ, unde suspicantur Hebræi eam esse Agar quæ, mortua Sara, de concubina transierit in uxorem, ne senex novis arguatur nuptiis lascivisse.

(Id.) Filii autem Ceturæ, juxta historicos Hebræorum, occupaverunt Troconitidem, alii Traconitidem et Arabiam: quæ nunc vocatur Eidormo, usque ad maris Rubri terminos.

Assurim. Ab Assurim Syrios quidam vocatos contendunt, et a plerisque filiis Abraham de Cetura occupatas esse Indiæ regiones.

VERS. 33. — *Epher.* (RAB.) Hic dicitur contra Libyam exercitum duxisse, ibi victor consedissee, posterosque ex nomine ejus Africam nuncupasse.

VERS. 36. — *Thamna.* Quæritur, cum Thamna in Genesi legatur concubina esse Eliphaz de genere Horrhæorum, qui apud Idumæos habitaverunt in terra Seir, quæ peperit ei Amalec, quomodo inter filios numeretur, cum in sequentibus legatur ipsa Thamna soror Lotam filii Seir, qui et Edom? Sed Seir Hebraice pilosus dicitur, qui fuit in modum pellis hispida. Edom autem Hebraice rubeus vel fulvus. Ab eo igitur quod rubeo cibo vendidit primogenita sua, Edom vocatus est. Hebræi vero ita solvunt. Dicunt Thamnam concubinam fuisse Eliphaz, et generasse ei Amalec, sed tanquam filiam inter filios ab ipso fuisse educatam.

VERS. 40. — *Aliam,* qui de genere Horrhæorum est. In Genesi scribitur, Aluham, id est exaltatus. In Paralipomenis vero Alian, id est ejectus, significans quia Horrhæi exaltati sunt antequam Edom terram eorum caperet, post vero ejecti.

Sephi. (HIERON.) Id est, unipes. In Genesi Sepho, id est, bipes; utrumque tamen per *w* schin litteram. Bipes autem dicitur, quia a processu temporis multitudine sobolis majorem efficaciam habuerit quam in primis.

VERS. 41. — *Hamran.* In Paralipomenis Hamram, id est rubricatus, sordidus vel tumultuosus. In Genesi Amdan, id est concupiscibilis; sed utraque unius hominis nomina sunt.

VERS. 42. — *Jacan.* (RAB.) Jacan filius Aser de genere Horrhæorum, in Genesi Acan nominatur, id est tribulator. In Paralipomenis Jacan, id est tri-

bulatus. Variis enim eventibus nomina commutantur, ut varia mysteria significantur.

VERS. 43. — *Denaba.* Civitas Hala filii Beor regis Edom, post quem regnavit Jobab. Est tamen usque hodie villa Denaba, in octavo milliario Areopoleos, pergentibus Armonem, et altera Denaba super montem Phegor, in septimo lapide Jebus. Hieronymus de Jesbii.

VERS. 44. — *Jobab filius Zaræ,* quem Job esse suspicantur. Sed Hebræi afferunt eum de stirpe Nachor esse progenitum; Philo autem, in libro Quæstionum super Genesim, narrat his temporibus eum fuisse et accepisse uxorem Dinam, filiam Jacob: et ante tentationis suæ certamen dicit eam septem filios et tres filias illi generasse, qui extincti sunt in tentatione. Sed ei sanato reddidit Dominus omnia duplicia, et item septem filios et tres filias prædictas uxor genuit, quorum nomina eadem fuerunt quæ priorum, id est, Eliphaz, Armoë, Diasath, Philasia, Dipharceluth, Thelon, filiarum yero Meru, Lizath, Zeli.

Bosra, etc. Quæ est Bosor civitas in deserto trans Jordanem in tribu Ruben. Appellatur et alia Bosor civitas Esau in montibus Idumææ, de qua dicitur: *Fulvida vestimenta ejus ex Rosor*

VERS. 45. — *Themanorum.* Theman regio a Theman filio Eliphaz sortita vocabulum. Est usque hodie villa Theuran, distans ab urbe Petra quinque milibus, et ubi Romanorum militum præsidium sedit, de quo loco fuit Eliphaz rex Themanorum: unus quoque filiorum Ismael appellabatur Theman. Sciendum autem quod omnis australis regio Hebraice Theman dicitur.

VERS. 46. — *Madian,* civitas a minimo filiorum Abraham et Cethuræ sic vocata. Est autem trans Arabiam in deserto Saracenorum contra orientem maris Rubri, unde vocantur Madianæi, et Madianæa regio. Filiæ quoque soceri Moysi filiæ Madian dicitur; sed hæc alia civitas est ononymos ejus juxta Armonem et Areopolim, cujus adhuc ruinæ monstrantur.

VERS. 48. — *Rohoboth.* Urbs est juxta fluvium ubi erat rex Edom, et usque hodie est præsidium in regione Gabalena, et vicus grandis qui sic vocatur.

VERS. 50. — *Matred filiarum, etc.* Duæ matres hic numerantur, ad significandum mysterium, ut aurifex genuisset dispensatricem, et dispensatrix Domini benignitatem, quia ex profunditate sensus nascitur facunda locutio quæ fidem mundam gratiam Dei promeretur gignere in cordibus auditorum.

VERS. 51. — *Duces, etc.* Notandum quod prius reges dixit de Edom, postea duces cum prius fuerunt: quorum quasdam matres nominat, ut Oolibama et Thamna.

Dux Aliha. Alva in Genesi legitur, cujus interpretatio elevatio; in Paralipomenis Aliha, id est, super eam.

CAPUT II.

Achar qui. (HIERON., *Quest. in Paral.*, tom. III.) Achar qui et Achan in Josue dicitur, id est coluber insidians, Achar turbatus, etc., usque ad id est, multitudina peccatorum extincti sunt.

VERS. 9. — *Calubi*, id est, canis meus, qui et Caleb, id est canis, amicus de exploratoribus. Hesron quoque et Jephone idem est, unde Caleb filius Hesron, et aliquando filius Jephone legitur.

VERS. 13. — *Isai autem genuit.* In libro Regum dicitur habere Isai octo filios, in Paralipomenis non amplius quam septem. Sed dicunt Hebræi Nathan prophetam filium Sama (vel Sammaa, vel Simmaa) filii Isai, quem in locum filii educavit et nutritiv inter filios numeratum. Inter filios quoque Isai Nathan adductus est ad Samuelem, qui et Jonatham, qui percussit leonem. Et sciendum quod ubi propheta vocatur, Nathan scribitur, non Jonathan

VERS. 17. — *Jether.* In Regum, Jethra Israelites; sed meritorum qualitas diversitatem nominum facit; nam Jethra residuum interpretatur, Jether vero modicum residuum, et residuo jungitur Israelitis, modico residuo Ismaelitis.

VERS. 19. — *Ephrata.* (HIERON.) Hæc est Maria soror Moysi, mater Hur, patris Huri, Avi Beseleel. Hur vero est qui cum Aaron sustinebat manus Moysi pugnante Josue.

VERS. 22. — *Jair.* Hic judex fuit post Thola et judicavit Israel duobus et viginti annis, habens filios triginta, principes civitatum triginta, quæ ab ipso nominatæ sunt, sicut in libro Judicum legitur.

VERS. 25. — *Nati sunt.* Hactenus scriptor historiae texuit generationem duorum filiorum Hesron, duorum posteriorum, id est, Aram et Calubi, de quibus prius narravit; quia regiam et sacerdotalem quomodo voluit innotescere dignitatem. Nunc autem ad primogeniti, id est Jérameel, genealogiam redit.

VERS. 26. — *Onam.* Hic ab Onam filio Judæ nomen accepit, sed differunt, quia per Num filius Judæ, filius Jerameel per Mem scribitur

VERS. 34. — *Sesan.* Hunc Hebræi dicunt esse Ekmelech, virum Noemi, patrem Mahalom et Chelom, et ideo scriptor in sequentibus innuit quod Sesan non habuerit filios, sed filias, quia duo filii ejus absque liberis mortui sunt.

VERS. 43. — *Hebron.* Civitas in qua regnavit David septem annis antequam regnavit in Jerusalem. Significat hæc loca nomina accepisse a posteris Caleb, qui Hebron et sebarbana ejus in sortem accepit.

VERS. 50. — *Hi erant filii.* Recapitulat generationem Caleb de Ephrata, quam ante dimisit, quando Hur de Ephrata, id est, Maria sorore Moysi genitum narravit.

VERS. 52. — *Cariatharim,* quæ et Cariathabal, id est civitas saltuum, una de urbibus Gabaonitarum in nono milliario euntibus ab Helia Diospolim in tribu Juda.

A **VERS. 54.** — *Bethlehem;* civitas David, in tribu Judæ, in qua Dominus natus est in septimo ab Elia milliario contra meridionalem plagam, juxta viam quæ ducit Hebron, ubi sepulcrum Jesse et David ostenditur, et mille circiter passibus procul turris Ader, id est turris gregis, in quodam vaticinio pastores Dominicæ nativitatis conscios ante significans.

Qui dividebat dimidium requietionum (HIERON., *ubi supra*), id est sortes Madian juxta sepulcra patriarcharum quæ sunt in Cariatharbe accepit, et hujus filii fuerunt Jethrei, etc. Seraitæ et Esthaolitzæ nomina locorum sortiti sunt, qui sunt Sarrai et Esthaol, ubi sepultus est Samson. Requietatio enim sepulcrum dicitur. Alii dimidium requietionis tempus dimidium intelligunt, quo filii Israel cœperunt terram promissionis possidere, ab eo scilicet tempore quo Moyses dedit terram Galaad ultra Jordanem, Ruben et Gad, et dimidiæ tribui Manasse, usquequo cæteræ tribus sortes suas acceperunt. In hujus temporis medietate dicunt Sobal esse mortuum, et ita dimidium requietionum vidisse, id est, ad medietatem illius temporis pervenisse.

B *Mystice autem Sobal,* id est vana vetustas, vel vectis ad portandum. Judæos significat qui antiquitus populus Dei vocabantur et legem litteræ primi acceperunt, qui libros legis et prophetarum ferebant, sed mysterium incarnationis Christi non intelligebant. Unde dimidium requietionum, id est historiam viderunt. Ille autem plenitudinem requietionum possidet, qui post opera bona valde in æterna quiete gaudet. Vel dimidium requietionum videt, qui post præsentis vitæ laborem animæ quietem habet. Tunc autem perfectionem requietionum videbit, cum et anima et corpore perfruatur perfectione quietis

C **VERS. 55.** — *Habitantium.* (Ib.) Tradunt Hebræi Jabes fuisse doctorem legis peritissimum, in cujus conspecta sedebant filii Cinæi, qui et Jobab cognati Moyai. Scribæ igitur dicuntur canentes atque resonantes, quia assiduo in legis Dei locutione versabantur: in tabernaculis quoque commoratos regum narrat historia. Jabes Christum significat verum magistrum sanctorum laudes Deo canentium. Jabes enim interpretatur *exsiccans*, Christus autem fluxus carnalium cupiditatum in suis fidelibus exsiccavit. Cinæi, id est possessio vel possidentes, sunt omnes electi de quibus dicitur: *Mæroditas mea Israel*, et quorum possessio Dominus est. Rechab interpretatur *auriga* vel *ascendens*. Hi autem venerunt de calore patris domus Rechab, quia a patre luminum gratia Spiritus inflammati, per quadrigam virtutum in coelos ascendunt, de quibus dicitur: *Quicumque Spiritu Dei aguntur, hi filii Dei sunt* (Rom. viii).

CAPUT III.

D **VERS. 1.** — *David vero.* Redit ad explicandam progeniem David, quam ante dimisit, cum sobolem Amram filii Hesron enumerans pervenit ad Isai et ad filios ejus, quorum David novissimus.

Jezaelitide. (RAB.) Jezrael civitas est in qua habitavit Naboth, quem occidit Jezabel.

Daniel. (Id.) Daniel qui in libro Regum Cheleab, id est, vindicans patrem, quia secundum Hebræos, disceptans cum Miphiboseth de quæstionibus legis, victor apparuit et patrem in eo ulcisci visus est, ne irrideret in disputando ab homine debili vir bellicosus.

VERS. 3. — *De Egla uxore sua.* (HIERON.) Quæritur cur hæc Egla sola uxor David dicatur; sed hæc est Michol, quæ inter multas sola uxor dicitur, quia eam in adolescentia primam accepit uxorem, quæ in partu occubuisse dicitur. Egla vero interpretatur vitula, quæ significat Synagogam, quæ legis jugum suscepit, sed lasciviendo corrupta, unde, *Ephraim vitula docta diligere trituram.* Hanc noster David accepit, quando eam sibi in testamento dato copulavit. In partu occubuit, quia apparente verbo Dei in carne, et Evangelium prædicante, cum per fidem bonorum operum sobolem gignere debuit, scandalizata in passione ejus sibi mortem æternam ascivit

VERS. 4. — *In Hebron ubi regnavit, etc.* Quid per regnum David in Hebron vel in Jerusalem accipiatur, librum Regum exponendo perstrinximus. Scriptura est in sequentibus: Omne tempus quo regnavit David quadraginta annis; regnavit in Hebron septem annis, in Jerusalem tribus et triginta, unde quæritur cur non in summa quadraginta anni et sex menses numerentur; Hebræi autem dicunt quia David Absalonein filium suum fugerit sex mensibus, eosque merito a summo regni ejus exclusos. Dicunt etiam quod sex mensibus in Hebron infirmitate corporis laboraverit, et ideo in regno non recte computari. Extunc enim dicunt eum regnavisse in Hebron, ex quo victis Amalecitis de spoliis eorum misit senioribus Juda, his scilicet qui erant Hebron et aliis.

VERS. 9. — *Omnes hi filii David, etc.* Quia omnes filii Christi æternam palmam expectant, sed excipiuntur filii concubinarum, qui nominatim inter cæteros non meruerunt numerari. Judæi enim hæretici vel schismatici hujus societatis consortium habere non possunt: cœlestis enim regni gloria filios David de nobili tantum conjugio expectat. *Non enim hæres erit filius ancillæ cum filio liberæ* (Gen. xxi).

VERS. 15. — *Filii autem Josiæ.* (RAB.) Quatuor filii Josiæ leguntur hic, etc., usque ad qui et similiter translatus est in Chaldæos.

VERS. 17. — *Asir, Salathiel, Melchiram, Phadaia, Senneser, etc.* Hæc vero nomina unius hominis sunt, ut Hebræi volunt, ipse est Phadaia pater Zorobabel et Semei. Unde in Esdra et in Matthæo Zorobabel Salathie scribitur. Et interpretatur Phadaia *redemptus Domini*, Asir *carceratus*, Salathiel *frutex Domini*; quæ omnia conveniunt doctoribus sanctis, quorum officio ecclesiasticus populus generatur, qui diversis afflictionibus castigati per gratiam Domini redempti germina virtutum tam in se quam in subditis proferunt.

VERS. 18. — *Senneser. Ipse est Selbasar cui Cyrus annumeravit vasa domus Domini, sicut in Esdra dicitur. Est autem Senneser plasmatus, Sesbasar tribulatus, quæ custodibus vasorum Dei congruunt, id est sanctarum animarum quibus Christo, quem Cyrus nomine et absolute significatione significavit, cui dicitur: Postula a me et dabo tibi gentes hæreditatem tuam* (Psal. ii), et qui captivitatem humani generis relaxavit, sanctas animas custodiendas annumeravit, quæ sunt vasa Domini numerata, quia *novit Dominus quæ sunt ejus* (II Tim. ii).

CAPUT IV.

VERS. 1. — *Filii Juda.* Quomodo Phares et Hesron et tres qui sequuntur filii Judæ esse dicuntur, cum alibi Phares et Zaram filios Judæ Hesron filium Phares legimus; sed Hebræi asserunt, mutatis nominibus, eosdem filios Judæ, quos Scriptura aliis nominibus alibi nominat, hic esse expressos. Aiunt enim Phares, qui interpretatur *divisio*, suum nomen proprium hic habere. Hesron autem esse Zaram, sed Hesron interpretatur *atrium*, Zaram ortus, Charmi quoque esse Heber, nam Charmi interpretatur *vinea mea*, Her *vigilans*. Ur autem dicunt esse Onam, sed Ur interpretatur *sinistra*, Onam *murmuratio*, Sobal vero esse Sela minimum filiorum Judæ quos peperit ei Sue. Interpretatur autem Sobal *spica*, vel *vana vetustas*. Sela *missus vel umbra ejus*.

VERS. 3. — *Asalephuni.* (RAB.) Hanc suspicantur esse matrem Samsonis de stirpe Judæ generatam, cujus maritus Manue de tribu Dan, qui et de Sara in libro Judicum esse legitur.

VERS. 4. — *Gedor et Ezer.* (Id.) Loca sunt a filiis Ur possessa; sed mirum quod hic dicitur Ur pater Bethlehem, cum superius Salma dictus sit pater ejus, nisi forte patrem hic appellet parentem, quia Hur fuit pater Salma qui fuit pater Bethlehem.

VERS. 9. — *Fuit autem Jabes.* (Id.) Videtur ordo confusus, quia numeratis filiis Halaæ et Naara, subito inducit cognationem Arachel filii Aram, et consequenter narrat de Jabes; sed Hebræi dicunt quod Assur de Halaæ genuit Etam, et ille Cos. Cos autem Soboba, et Soboba Jabes, qui fuit doctor scribarum. Inter Cos et Jabes inseruntur cognationes Aharchel (vel Aharahel, alias Aral), quia ipse est Obab filius Aran, id est, Jetro cognati Moysi. Et quia Jabes decebat eos; inserti sunt in ejus progenie quasi a majoribus ejus geniti.

Et mater Synagoga de qua Christus natus est, quæ peperit eum in dolore, quia de adventu ejus propter infidelitatem doluit, unde Judæi invidentes dicebant: Si dimittimus eum sic, omnes credent in eum (Joan. xi).

VERS. 10. — *Invocavit.* Hoc convenit Christo, quem Pater sanctificavit, et misit in mundum; de quo dicitur: *Ecce agnus Dei qui tollit peccata mundi, etc.* (Joan. i). Hunc benedixit Deus multiplicatione filiorum, quos per aquam baptismi sacrosancta parit

Ecclesia (I Cor. 1). Dilatavit terminos ejus, quia A omnium gentium dedit ei hæreditatem, et possessionem ejus extendit usque ad terminos terræ. Cum quo fuit manus Domini, quia potentia deitatis per eum virtutes et miracula fecit. Ipse quoque est virtus Dei et sapientia, per quem Pater condidit omnia quæ in cœlis sunt et in terra, cui malitia Judæorum nocere non potuit, qui de se ait: *Venit princeps hujus mundi, et in me non habet quidquam.* Per eum quoque benedicuntur membra ejus, id est, Ecclesia, cui per Isaiam dicitur: *Dilata locum tentorii tui, etc. (Isa. LIV).* Cum eo est manus Domini, quia in ipsa operatur Filius Dei, qui est brachium et dextera Patris. *Et portæ inferi non prævalebunt adversus eum, nec diabolus dominabitur ei, quia data est ei potestas super omnem virtutem inimici.*

VERS. 11. — *Caleb autem frater.* (RAB.) Legimus supra Caleb esse filium Hesron, cujus fratres fuerunt Ram et Jerameel. Aiunt ergo Hebræi Ram Caleb fratrem Suam hic appellari. Et interpretatur Ram *excelsus*, Sua *humilis*, quod Judaico populo convenit, quia excelsus fuit in cultu unius Dei et potentia regni; sed quia Dei Filium suscipere noluit, humilis factus est atque vilis, ut fiant p̄imi novissimi.

VERS. 12. — (Id.) *Recha.* Quidam putant Recha nomine David nuncupari. Est enim Recha tener. Unde David de se ait: *Ego sum tener et unctus rex (II Reg. III).* Ipse quoque quasi vermiculus ligni tener esse dicitur. Ideo autem viri Recha dicuntur, quia propter exprimendam genealogiam David hic annotati sunt.

VERS. 13. — *Saraia autem genuit.* De Saraia dicitur Joab prodisse, qui juxta nominis interpretationem pater vallis artificum dicitur, quia de filiis ejus fuerunt architecti qui ædificaverunt domum Domini. Artifices vero qui in valle habitant possunt dici doctores legis, quos *scientia non inflat, sed charitas ædificat (I Cor. VIII)*, quos modestia et humilitas exaltat, ut Gamaliel et Paulus ejus discipulus (Act. V, XXII).

VERS. 17. — *Ezra.* (RAB-HIRRON.) Aiunt Hebræi Ezram, qui interpretatur *auxiliator*, esse Amram patrem Moysi et Aaron; Jether, id est, *auxilium*, esse Aaron; et Mered, *qui rebellans*, esse Moysen. D Epher quoque vel Opher, id est, *pulverem*, Heldad fuisse: Jalon vero et Meldath, qui duo de septuaginta senioribus fuerunt, quos Moyses a Deo accepit ad regendi populi auxilium: tradunt enim Moysen post acceptam legem in eremo patri suasisse, ut matrem dimitteret, eo quod ipsius amica esset, fuit enim filia Levi, postquam Amram duxit aliam ex qua habuit Heldath et Meldath.

Genuitque Mariam. (Id.) Sammai Moysen intelligi volunt, etc., usque ad quia populum in eremo gubernavit, et doctrina sua quotidie gubernat.

VERS. 18. — *Filiæ Pharaonis.* (Id.) Filiam Pharaonis matrem Moysi vocat, quæ etiam secundum pro-

prietatem nominis filia Domini nuncupatur, quia bonam scilicet voluntatem in nutriendo puero habuit, et Amared, id est Moyse accepta dicitur, quia relictis idolis ad Dei cultum conversa est.

VERS. 21. — *Her pater.* (Id.) Redit ad progeniem Phares de qua ortus est David, ut progeniem Juda de qua orta est tribus regia in David terminaret. Tradunt enim hunc fuisse Elipelech virum Noemi, in cujus tempore propter prævaricatores legis sol stetit, ut viso miraculo converterentur ad Dominum; quod quia contempserunt, invaluit fames, et qui in tribu Juda prior videbatur, inopia cogente, cum uxore et filiis patria pulsus, in peregrinatione cum filiis mortuus est.

VERS. 22. — *Securus et Incendens.* (Id.) Mahalon et Chelion, qui hic Securus et Incendens dicuntur, fuisse in Moab, quia uxores Moabitidas duxerunt, unde in Hebræo non principes, sed mariti dicuntur, sicut illius lingue doctores tradunt.

Qui reversi sunt in, etc. Noemi et Ruth, quæ reversæ sunt in Bethlehem audita panis ubertate.

VERS. 23. — *Figuli habitantes.* Figulos qui in plantationibus et sepibus laborant doctores intelligimus, qui formant et componunt vasa Domini, fingere enim componere dicimus, unde compositores luti figulos vocamus. Hi vineam Domini doctrina plantant et excolunt, exhortando et orando muniant. Hi apud regem in operibus suis morantur, quia in fide Christi manentes quidquid dicunt, quidquid agunt, ad gloriam Dei faciunt.

VERS. 28. — *Habiterunt in, etc.* Progenies Ruth, quæ in ipsis sepibus et plantationibus habitasse dicitur, quando ad regiam dignitatem et munimentum plebis hæc plantatio pervenit.

Commoratique sunt ibi. In Genesi sex scribuntur, sed hic Sober prætermittitur: quia nulla de eo progenies. Sed quedam nomina mutantur suis rationibus. In Genesi enim Gemuel, id est mater Dei; hic Hamuel, id est legens cum Deo. Quidam in Genesi vocatur Echa, hic autem Jarib, id est litigans, quia de eo exivit Zambri, qui cum Madianitide fornicans a Phinee sacerdote peremptus est. Jacim in Genesi, id est præparatio; hic vero nominatur Zara, id est ortus.

Et universa cognatio non, etc. Quia Simeon non habuit tantam sobolem quantum Judas; unde in Josue dicitur: Simeon per cognationes suas accepisse hæreditatem in medio filiorum Juda.

Hæ civitates, etc. Quia Sicelech et Bersabee, quæ Judæ fuerunt et a Simeone invasæ sunt, a David in pristinam Judæ hæreditatem redierunt.

VERS. 38. — *Isti sunt nominati.* Descripta stirps: Simeonis et actibus eorum, mystice signatur, quia doctores sancti, id est Ecclesiæ principes gregibus Christi pascua providentes proficiscuntur in Gador vel Gader, quæ interpretatur *sepes ejus*. Hæc est Ecclesia quæ est fidelium defensio: ibi sunt pascua usque ad Orientem vallis, id est incarnationem Verbi, qui semel ipsum exinanivit, servi formam accipiens

(*Philip. 1.*) In eo inveniuntur pascua. Ipse enim ait : *A Per me si quis introierit, ingrediatur et egredietur, et pascua inveniet (Joan. x), virtutes scilicet. In eo terra latissima et quieta, id est, gratia Spiritus sancti copiosa; in qua ante habitaverant de stirpe Cham, significat gentium multitudinem idola reliquisse, et ad unius Dei cultum confluisse. Hi ergo venerunt quos supra descripsimus nominatim in diebus Ezechiae regis Juda, hoc est in adventu Christi. Ipse est enim Christus Dei Virtus, quem Ezechias, scilicet fortitudo Domini, significat.*

Percusserunt tabernacula : percutit fide tabernacula impiorum et habitatores impiorum quando abnegans impietatem omnem et sæcularia desideria, per Christi baptismum a sordibus abluuntur peccatorum, postea studens sobrie, juste et pie vivere in hoc sæculo, ut fiat quod scriptum est : *Et erit in loco ubi ante dictum est : Non plebs mea vos : ibi vocabuntur filii Dei (Osee. 1).*

VERS. 42. — *Viri quingenti.* Patres Novi Testamenti qui abierunt in montem Seir, et percusserunt reliquias Amaleitarum, quia superbiam hujus mundi conculcantes, deformitatem vitiorum comprimunt ; hi quatuor dicuntur, quia evangelica doctrina veraciter instructi, spirituale bellum contra dæmones convenienter gerunt ; percussis reliquiis Amaleitarum, ibi habitabant, quia expulsis dæmonibus in loco vitiorum virtutes substituunt, quarum possessio hominem efficit beatum usque ad diem hunc, quod semper dici potest usque ad finem mundi, quia Ecclesia usque ad finem mundi permanet, in qua quotidie antiquus hostis triumphatur.

CAPUT V.

VERS. 1. — *Sed cum violas, etc. (RAB.)* Ideo ablata sunt Ruben primogenita, quia dormivit cum Bala, concubina patris sui, et data sunt Joseph filio juniore, cujus progenies multiplicatur et excedit potentiam regni inter decem tribus.

Mystice autem significat ruinam prioris populi, qui ut primogenitus debebat sacerdotium et regnum accipere ; sed quia maculavit stratum patris sui, id est corpus Christi, in quo erat plenitudo divinitatis, in cruce suspendit et occidit : primogeniti dignitas ad spirituale Joseph, id est Christum et Ecclesie populum translata est ; ad quem pater : *Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech, etc. (Psal. cix.)*

VERS. 10. — *Contra Agarenos. (HIERON. in Paral.)* Verisimile est Agar fuisse Cethuram, cum in sequentibus dicat Rubenitas et Gaaditas et dimidiam tribum Manasse cum Agarenis pugnasse et præbuisse Israel auxilium Ituræos, Naphæos et Nodab filios Ismaelis. Nodab autem est, ut videtur, qui in Genesi Cedma dicitur, id est antiquorum vel antecedens.

VERS. 26. — *Et suscitavit.* Notandum est quod in Regum dicitur Phul regem Assyriorum a Manahem filio Gaddi rege Israel accepisse mille talenta ar-

genti (*IV Reg. xv*), ut esset ei auxilio et firmaret regnum ejus, non quod eum transtulerit in Assyrios, sed quod Teghathphalnasar rex Assur in diebus Phacee regis Israel cepit Ahion, et Abel domum Maacha, et lanceo et Cedee et Asor et Galaad et Galilæam et universam terram Nephthali, et transtulit eos in Assyrios. Postremo narrat quod Salmanasar rex Assyriorum Osee filium Ela regem Israel obsidendo tribus annis Samariam cepit, et transtulit Israel in Assyrios et posuit eos in Ahila et in Abor, juxta fluvium Gozam in civitatibus Medorum. Unde quæritur : quomodo in Paralipomenis dicamus Phul et Teghathphalnasar reges Assyriorum transtulisse Ruben et Gad, et dimidiam tribum Manasse in Ahilam et Abor et Aram et fluvium Gozan ; cum Malachim narret hoc Salmanasar fecisse qui transtulit Israel in Assyrios, et posuit in locis supradictis ? Sed reges Assyriorum priores hoc fecisse dicuntur, quia cœperunt cum gente Assyriorum quod eadem gens in posteris perfecit. Aram quam Paralipomenon memorat, Malachim prætermittit. Autumant Hebræi esse Rages civitatem Medorum.

CAPUT VI.

VERS. .. — *Filii Levi, Gerson, etc. Johanan.* Prætermittis aliis filiis Levi qui similiter sacerdotes fuerunt in domo Domini, Johanan specialiter laudatur, quia viriliter restitit Oziae regi per se sacrificare volenti : et constantia animi et zelo legis explevit officium sacerdotis.

VERS. 15. — *Porro Josedec. (HIERON. Quæst. Hebr. in Paral.)* Josedec dicunt esse Esdras sacerdotem, etc., usque ad Esdras vero esse sacerdotem, virum justum et gloriosum.

VERS. 28. — *Abia.* Hic, ut Hebræi tradunt, judex constitutus munera accipiebat, quod Joel, qui et Vas seni, senior ejus filius sciens, non corripuit : ideo uterque peccasse dicitur secundum Hebræum. Unde : *Factum est cum senuisset Samuel, posuit filios suos judices Israel, et cætera.*

VERS. 31. — *Isti sunt quos constituit,* anticipando de officiis, cantorum David qui organis musicis laudes Domine canebant, cum eorum genealogiam narret, prælibavit ; suo autem ordine quomodo id fecissent demonstrabit.

VERS. 44. — *Ethan filius.* Ethan unus de cantoribus tribus, qui coram David in cymbalis laudem Dei concrepabant. Et notandum, quod sicut fuerunt tres filii Levi, Caath, Gerson et Merari, ita tres cantores : Eman de Caath, Asaph de Gerson ; Ethan de Merari. Mystice autem significant sanctos doctores, qui sanctæ Trinitatis fide imbuti, secundum dispensationem veri David prædicationem Evangelii toti mundo annuntiant.

VERS. 48. — *Levitæ qui.* Quia omnis ordo ecclesiasticus secundum apostolorum traditionem, et qui primatum tenent, totum ministerium agunt in Ecclesia Dei ; unde : *Ut scias quomodo oporteat te con-*

versari in domo Dei, quæ Ecclesia Dei vivi, etc. A sacerdos magnus, qui Deuteronomium invenit in templo Domini in tempore Josiæ, et dicitur pater fuisse Jeremiæ prophetæ.

VERS. 49. — Aaron. Christum significat, filii ejus Ecclesiæ populum, cui dicitur: *Vos estis genus electum, regale sacerdotium*, etc. (1 Petr. II), quem summus pontifex docuit super altare fidei holocaustum bonorum operum et incensum orationis offerre; et ut precaretur pro Israel, id est pro statu Ecclesiæ, secundum præcepta legis per Moysen data. Repetit autem genealogiam Aaron usque ad Achimaas, quod pro laude ejus factum videtur, quia fidelius fuit David in omnibus.

CAPUT VII.

VERS. 8. — Omnes hi, filii Bechor. Ubicunque in lege scribitur: *Omnes hi filii istius vel illius*, aut pro meritorum excellentia est, aut pro meritorum deterioratione, ut ejus dicantur esse filii cujus fuerunt imitatores.

VERS. 14. — Concubinaque ejus. Hæc dicitur fuisse filia filii Balam, quæ in Ægyptum, fame cogente, a patre venalis ducta a Manasse: qui horreis præerat cibariis patri datis, in conjugium misericorditer suscepta est.

VERS. 15. — Haphim, etc., prioris filii Machir hæc duo nomina esse dicuntur, sed secundum esse Salphaad et eorum sororem Maachan, quam Hesron cum sexaginta esset annorum accepit uxorem, quæ peperit ei filium Segub, sicut supra dictum est.

VERS. 18. — Soror autem ejus Reginæ. Soror Ulam filii Phares, filii Machir, ut prædictum est; hanc quidam tradunt fuisse matrem Jesu filii Nave, qui vir decorus nuncupatur, ob insigne virtutis et principatus. Alii dicunt Deboram uxorem Lapidoth prophetissam.

VERS. 20. — Filii autem Ephraim. Fabulantur Hebræi quod filii Ephraim, congregatâ multitudine vivente patre, conati sunt ad terram promissionis reverti, et in Geth Palæstinorum occisi sunt, unde cæteræ tribus per desertum adducuntur, ne viderent ossa fratrum suorum, et in psalmo dicitur: *Filii Ephraim conversi sunt in die belli* (Psal. LXXVII).

CAPUT VIII.

VERS. 6. — Qui translati sunt in Manahath. Quando pro scelere in uxorem Levitæ gladio corruerunt et sexcenti tantum remanserunt.

VERS. 7. — Naaman autem et Achia: principes fuerunt, sed Gera se subdiderunt. Unde singulariter dicitur: *Ipsæ transtulit eos*, de quo exiit progenies Gera qui fuit pater Semei.

CAPUT IX.

VERS. 2. — Nathinæi. (HIERON., *Quæst. in Paral.*, tom. III.) Donum, vel in humilitate servientes. Hi sunt Gabaonitæ quos Josue vitæ donavit, et servitio templi deputavit, ut aquas et ligna portarent (Josue IX).

VERS. 11. — Helciæ filii Mosolam, etc. Hic fuit

VERS. 16. — Idithun. (HIERON.) Cantoris David, scilicet. Observabant enim in porta regis ad orientem de filiis Levi per vices suas cantores, et vicissim ad psallendum cum David conveniebant, quia antequam templum ædificaretur in palatio, erat arca testamenti, et ibi serviebant æditui.

VERS. 19. — Sellum vero filius Core. Prior Cora per Aleph scribitur, et sonat Cora, secundus per He, et sonat Core. Cora clamans, Core calvus interpretatur. Hic est qui in Numeris seditionem movit contra Moysen (Num. XVI).

Custodes vestibulorum. (HIERON.) Quia custodiebant exterius ostium tabernaculi. Patres vero eorum qui subter scribuntur et qui in Psalterio titulos habent, custodiebant interius ostium et cantores erant.

VERS. 20. — Phinees autem. Nepos Aaron, qui adhuc vivebat, ut tradunt Hebræi, et vices ministrorum ordinabat. Sunt autem vices viginti quatuor quas David ordinavit ad ministerium tabernaculi. Unde in Evangelio: Zacharias de vice Abia (Luc. I).

VERS. 26. — His quatuor Levitis, etc. (RAB.) Qui fuerunt hi quatuor Levitæ quibus omnis numerus creditus erat janitorum demonstratur cum dicitur: *De Hosa autem, id est de filiis Merari, Semri principis, etc.*, ut habetur in cap. XXVI. Quatuor principes janitorum sancti doctores sunt qui quatuor Evangelii ostium fidei servantes patefaciunt credentibus et concludunt blasphemantibus, quibus cum Petro claves commissæ sunt (Matth. XVI). Hi per quatuor ventos ostia custodiant, quia per quatuor plagas mundi gentes ad fidem vocant, et Ecclesiam vigilantiter servant.

VERS. 28. — De horum genere erant et super vasa minister. (Id.) Mystice de cœtu sanctorum prædicatorum ordinantur, qui super vasa Domini, id est animas fidelium (in quibus voluntas Dei quotidie ministratur) pervigilem habent custodiam. Sub eorum custodia est similia, vinum et oleum, quibus sacramenta corporis et sanguinis Domini conficiuntur, et Spiritus sancti gratia spirituali unctione traditur. Ipsi thus orationum et aromata virtutum in Ecclesia componunt, et in conspectu Domini vinum acceptabile reddunt.

VERS. 31. — Mathathias Levites primogenitus Sellum Coritæ præfectus erat eorum quæ in sartagine frangebantur. Quia Christus auctor est sacramentorum cælestium, ubi quotidie panis et vinum in memoriam passionis ejus offeruntur, et caput omnium qui carnem suam ejus exemplo crucifigunt, et passioni pro ejus nomine tradunt.

VERS. 32. — Panes erant propositionis. Duo et duo divisim coquebantur ante sabbatum secundum Josephum, et sabbato mane super mensam ponebantur, de quibus in Levitico plenius diximus.

VERS. 34. — Capita Levitarum per familias suas. Dignum est, ut quanto quis prælatus est cæteris,

tanto devotior sit in divinis officiis. Ille bene principatum ministerii servat, qui studet manere in Jerusalem, id est in visione pacis, ut tumultus sæculi et voluptates carnis fugiat et quietem mentis in contemplatione Dei habeat, dicens cum Psalmista : *Lætatus sum in his quæ dicta sunt mihi.*

VERS. 35. — *Jahiel*, qui in Regum, Ahiel pater Cis patris Saul, et interpretatur *pater meus Deus*. Jahiel disertus Dei, forte pro merito distantia. Et notandum quod inter filios Jahiel Cis et Ner fratres vocantur et sunt, et in Regum ita habetur; in sequentibus vero dicitur quod Ner genuit Cis, non quod genuerit, sed quod educaverit.

VERS. 59. — *Abinadab*. Hic ut in Regum cum patre occisus narratur, Abinadab vocatur et interpretatur *Abinadab pater meus votum*, Abinadab *populus meus votum*.

Esbaal. Ignis maritus, hic est Isboseth, id est vir confusionis.

VERS. 40. — *Meribbaal*. Litigans in maritum, hic est Miphiboseth, qui interpretatur *de ore ignominia*.

CAPUT X.

VERS. 1. — *Philisthim*, etc. (RAB.) Multis omissis quæ in libro Samuelis de Samuele et Saule narrat historia, casum Saul et familiæ ejus commemorat. Mystice innuens, quia non est necesse vitam ejus describere, cujus impia conversatio finem celerem meruit accipere, et figurate regni Judæorum et sacerdotii veteris finem demonstrat. Ad David se transiit, cujus facta et dispensationem regni contexit, qui typum tenet veri David regnum cœli et terræ possidentis. Quo imminente Philisthim more suo pugnant contra Israel, et vincunt, quia, appropinquante gratia, gentiles, sicut ante, castitatem Israeliticæ fidel oppugnabant; nunc mala opera, nunc idololatriæ cultum ostendendo, sicut Balaam docebat Balaac mittere scandalum coram illis Israel, edere et fornicari.

Fugeruntque viri. Qui fortes videbantur in Dei contemplatione, dum incaute opera gentilium et doctrinam sequuntur, hæreticorum quoque perditionem non parum juvat sæcularis scientia. Unde quidam ait : Philosophi patriarchæ hæreticorum Ecclesiæ puritatem perversa maculavere doctrina.

VERS. 2. — *Cumque appropinquassent*. Irruerunt gentiles undique in regnum Judæ et filios ejus, et corruerunt sacerdotes, scribas et Phariseos filios, scilicet et seductores illius regni hæreticos quoque, ne simpliciter gratiam Spiritus sancti prædicarent aut colerent, vetuerunt.

Abinadab. Ne patrem qui nos sibi adoptavit spirituali dono digna confessione laudaremus, quod significat interfectio, Abinadab id est patris mei spontanei.

Melchisua. Ne in Christi regno salutem futuram credamus. Melchisua enim interpretatur *rex meus salus*. Philosophus, qui Arium seduxit, quasi Melchisua occidit : qui Macedonium, Jonatham; qui Ma-

nichæum, Abinadab. Quia hunc veri regis Christi omnipotentiam negare, illum Spiritus sancti donis derogare, istum summi Patris bonitatem blasphemare magister corruptionis edocuit.

VERS. 4. — *Et dixit Saul ad*, etc. Hunc Hebræi Doeg Idumæum dicunt esse qui videns Saul esse mortuum, timens David, seipsum interfecit. Puerum vero (quia diadema et armillam Saul attulit ad David) esse filium Doeg, et ipsum Doeg esse puerum cum quo Saul quærebat asinas patris sui.

Ad armigerum. (BEDA in cap. 28 l. 1 Reg.) Legis doctores. Sicut enim arma et sagittæ Philisthim, etc., usque ad ut non contaminarentur, sed ut manducarent pascha.

Noluit autem armiger. Non est ambigendum inter reprobos legis doctores fuisse aliquos qui verbi acumen ad occidendos auditores pervertere nollent, et tamen ipsos auditores qui recte dicta a magistris acceperant, despiciendo vel blasphemando in suam vertisse perniciem : quorum visa morte, id est peccandi obstinatione, et ipsos verbi ministros per tempora deterioratos, testimonia legis quæ male interpretari timuerant, sibi occasionem fecisse ruinæ. Hæretici quoque peccatorum suorum jaculis cruentati, cum verba divina in argumentum sui erroris trahunt, arma sua contra pectus suam mortari invertunt. Quilibet etiam catholicus, cum antem quam pro communi utilitate didicit, superbiæ, cenodoxiæ, philargyriæ vel cujuslibet vitii contagione polluit, suo se gladio confodit, quia quo defendi ab hoste debuit, in ipsum irruit.

VERS. 5. — *Quod cum vidisset armiger*. Videntes indocti veræ humilitatis medicamina lavacrumque baptismi, ignorantes in Judæa magistros suos certamine spirituali victos, et vulgus non paucum, eorum auditui proximum, persequente adversario, a prisca constantiæ sede fugatum, majorum ruina turbati, opera virtutum et munimina scientiæ spiritualis quæ habuerant, amiserunt. Veneruntque peccata gentilium, et cuncta Judæis incredulis studia virtutum perversa habitatione corruerunt. Venerunt immundus spiritus, et corda quæ fidei constantia deseruit, occupaverunt. Venerunt gentes, et optima quondam Judæorum studia credendo, sua fecerunt. Unde : *Auferetur a vobis regnum Dei, et dabitur genti facienti fructum ejus (Matth. xxi).*

VERS. 10. — *Et capat*. (RAB. in Paral.) Caput Saulis in templo Dagon Philisthæi affixerunt, etc., usque ad alia est enim Bethsan in Judicum et Josue, quæ interpretatur *domus securitatis*.

VERS. 11. — *Hoc cum audissent viri Jabes*. (Ib., ibid.) Viri scilicet Ecclesiæ, etc., usque ad hæc est civitas quam primis regni sui auspiciis Saul ab hostium obsidione liberavit.

VERS. 12. — *Quercum quærat in Jabes, et jejuna-verunt septem diebus*, etc. Ut ad requiem perveniant. Post sex enim hujus sæculi ætates quibus in carne laboramus, sequitur septima quietis animarum.

Mystice, de cæcitate Judæorum sabbatum carnali-

ter observantium, contribules sui, id est fideles continue dolent, et quasi septem diebus jejunt. Percepto autem mysterio octavæ diei resurrectionis, utrique perpetua festivitate gaudebunt.

Moraliter autem viri sancti detestantur mortem impiorum, et exempla eorum sepulturæ oblivionis tradunt. Septem dies jejunt, id est omne tempus hujus vitæ, quod septenario dierum numero volvitur, in continentia ducunt, et abinent ab omni malo ne similiter moriantur.

CAPUT XI.

VERS. 3. — *Majores.* (RAB.) Prophetæ apostoli pari devotione ad Christum concurrunt, unde : *Principes populi convenerunt in unum cum Deo Abraham (Psal. II).*

VERS. 5. — *Dixeruntque.* Cæcos et claudos et leprosos ad contemptum regis statuantes super muros, et dicentes quia prohibuerunt eum cæci et claudi.

Mystice, David Jebusæum de Jerusalem ejiciens, significat Christum dæmones expellentem a cordibus fidelium, et ibidem mansionem suam statuente. Jebusæus enim interpretatur *conculcatus*, Jerusalem visio pacis. Unde et discipulis suis ait : *Ecce dedi vobis potestatem calcandi super serpentes, etc. (Luc. x).* Bene ergo in Regum scriptum est, quod ejectis cæcis et claudis qui odiebant animam, David cepit arcem Sion, suamque civitatem vocavit, quia dum Christus malignos spiritus et turbam vitiorum de anima expellit, illuminans eam sapientia, merito arx Sion, id est speculationis et visio pacis vocatur, de qua recte dicitur psal. LXXV : *Notus in Judæa Deus, et in Israel magnum nomen ejus. Et factus est in pace locus ejus.*

VERS. 8. — *Joab autem reliqua urbis extruxit.* Per industriam enim militis civitatem munivit. Josephus tamen dicit David superiorem civitatem munisse, eique copulando arcem unum corpus effecisse et cuncta muro circumdedit. Super opus autem murorum constituisse Jacob, expulisse Jebusæos et Jerosolymam vocasse. Jero enim Hebraice munitio est. Christus quoque in Judæa primum Evangelium prædicavit, et ecclesiam fidei suæ munitione firmavit. Joab, qui reliqua urbis extruxit, significat apostolos et apostolicos viros qui post ascensionem Domini plurimos de gentibus converterunt; unde : *Dei adjutores sumus, Dei agri.*

VERS. 11. — *Jesbaam.* (HIERON.) Hunc Josephus Eusebium nominat, et filium dicunt Achimeæ, qui in aciem hostium frequenter irrumpens, non cessabat donec octingentos occiderat. Alii hunc David intelligunt, quia Jesbaam interpretatur *sedens in populo.* Ahamoni vero sapientissimus, unde in Regum scribitur : *Sedens in cathedra sapientissimus (II Reg. xxiii).* Sed ibi vermiculo ligni comparatur, quia minuebatur illi sapientia propter peccatum, quod in Uriam commiserat. Unde ibi octingentos uno impetu interfecisse, hic autem trecentos, pro peccato enim minorata est fama.

A VERS. 12. — *Ahohites.* Ahohi, ut Hebræi tradunt, frater fuit Isai patris David, cujus filius fuit Eleazar, qui fuit inter très potentissimus, quos Josephus dicit esse Eusebium filium Achimeæ, et Eleazar filium Addi, et Semeiam filium Heli

(GREG. hom. 34. in Evang.) Cogitandum summopere est, etc., usque ad contra se rigidus etiam a licitis abstinebat.

VERS. 21. — *Verumtamen usque ad tres primos.* Hic apparet quod Abisai princeps erat inter tres sequentes. Sed ad tres primos non pervenit, Jesbaam, Eleazarum et Semmaa.

Mystice autem significatur quod nemo sanctorum, licet virtutibus emineat, ad æqualitatem potentia Patris et Filii et Spiritus sancti perveniat. Quoniam, B *quis in nubibus æquabitur Domino? etc. (Psal. LXXXVIII.)*

VERS. 22. — *Ariel Moab,* id est leones, sicut in Regum dicitur, viros scilicet fortissimos in regno Moab tanquam leones.

Interfecit leonem. Hebræus hunc leonem Joab arbitratur, qui in domo Domini tenens cornua altaris occisus est. Altare enim cisterna dicitur, quia sicut aqua cisternæ mundat, ita sanctuarium Dei hominum expiat peccata.

(RAB.) Quem liber Regum, etc., usque ad et hastam quam non recte tenebat, extorsit.

C *Tempore nivis.* Qua potest gratia Christi, quæ mundo resplenduit, et frigus charitatis, quo refrigerant homines, significari. Banaias vero, qui *ædificator Dominus* interpretatur, Christum significat, de quo dicitur : *Ædificans Jerusalem Dominus, etc. (Psal. cXLVI.)* Hic multa opera perpetravit, qui ait : *Pater meus usque modo operatur, et ego operor (Joan. v).* Hic est de Cabseel, id est, de congregatione Domini, quia ad eum omnis sanctorum cætus pertinet qui descendens de cælis, et factus homo, leonem, id est diabolum qui infidelitatis suæ frigore torpentem mundum possidebat, morte sua interficiens in infernum demersit. Hic Ægyptium, id est, Antichristum peccatis nigerrimum, id est quinque sensibus corporis abutentem ad scelera, per virgam crucis superans, propria reum nequitia virtute damnavit perpetua. In diebus nivis, quia per mortem peccatum expiavit. Unde : *Lavabis me et super nivem dealbabor (Psal. L).*

D VERS. 24. — *Inter tres.* Abisai et Sobochai et Jonathan, quibus viribus æquabatur, qui erat super triginta, sicut Hebræus affirmat.

CAPUT XII.

VERS. 12. — *Hi quoque venerunt.* Huc usque enumeravit fortes David qui adjuverunt eum ut regnaret super Israel.

Qui erant fortissimi, etc. Secundum litteram significat eos agiles esse et strenuos omni genere bellandi. Mystice vero milites Christi non segues, sed studiosos describit in prosperis et in adversis, a dextris et a sinistris.

VERS. 8. — *Veloces.* (RAB.) Dicit pro sensu acuminis vel corporis agilitate. Mystice vero qui Christi militiam profitentur, non debent esse parvuli sensu, sed providere bona, non tantum coram Deo, sed etiam coram omnibus hominibus

VERS. 14. — *Novissimus, etc.* Hic significant doctores Judæorum et gentilium, de quibus Paulus ex tribu Benjamin ait: *Petrus, Jacobus et Joannes, qui videbantur columnæ esse, dexteras mihi dederunt, et Barnabæ societatis, etc.* (Gal. xi.) Hi ad Christum venientes per omnia explorati sunt. Unde (Matth. xvi): *Vos autem quem me esse dicitis?* Respondit Petrus pro omnibus: *Tu es Christus Filius Dei vivi.* Cui Dominus: *Tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.* Et alibi: *Accipite Spiritum sanctum, quorum remisistis peccata remittuntur eis* (Joan. xx).

VERS. 15. — *Transierunt Jordanem.* Jordanis, in quo Christus baptizatus est, baptismum significat: hunc transeunt doctores mense primo, quando inundare consuevit super, quia Domino in carne appa-
rente et annum acceptabilem consecrante, postquam baptismum suo baptismate consecravit, ipsum prædicando et baptizando toto orbe diffuderunt.

Et omnes fugaverunt qui morabantur (RAB.). Quia Judæos, quos Orientalis plaga propter ortum scientiæ legis significat, vel gentiles, in quibus naturalis prudentia occidit, dum cultum Dei attribuunt idolis, Evangelii prædicatione fugaverunt. Unde: *Inimicos meos dedisti mihi deorsum, et odientes me disperdidisti* (Psal. xvii).

VERS. 19. — *Porro de Manasse.* Hi scilicet septem principes qui de Manasse venerunt, significant primos Ecclesiæ doctores de Judæa venientes, qui septiformi Spiritu illustrati adjuvant nostrum David contra latrunculos, id est hæreticos vel spiritus malignos, qui non cessant de Ecclesia rapere et captivare quos possunt; unde: *Deo autem gratias qui semper triumphat nos in Christo Jesu* (II Cor. i).

VERS. 22. — *Exercitus Dei.* Qui scilicet egressus est de Ægypto, id est sexcenta millia, sic exponunt Hebræi. Sed mystice, in exercitu nostri David quotidie numerus fidelium crescit, donec compleantur qui ad vitam prædestinati sunt æternam.

VERS. 23. — *Ut transferrent.* Quia sancti doctores maxime desiderant ut veteris legis cultus in spirituali intelligentiam Evangelii transferatur, et fiant omnia nova.

VERS. 27. — *Joiada quoque princeps de stirpe Aaron, etc.* Hunc tradunt Hebræi fuisse Phinees filium Eleazari, ad cujus comparationem Sadoc puer vocatur tanquam ætate et merito minor.

VERS. 32. — *De filiis quoque Issachar, viri, etc.* Doctores legis in tribu Issachar fuisse tradunt, qui singula tempora cæremoniarum observanda docebant, et quid facere deberet Israel præscribebant. Hi doctores Ecclesiæ significant, quorum præceptis subditi obtemperant.

PATROL. CXIII

VERS. 35. — *Viginti, etc.* (RAB.) Apostoli scilicet et apostolici viri ad nostrum David conveniunt et ei spiritualiter copulantur, et alii tam ex Judæis quam gentibus uno corde et pari voto certantes, ut fiat rex David, et ipsi sint regnum Christi.

VERS. 39. — *Tribus diebus.* Omni tempore scilicet fidem Trinitatis tenentes, et qui primi doctores, id est, apostoli ex divina Scriptura alimenta præparaverant, accipientes et omnium bonorum largitioni gratias agentes.

CAPUT XIII.

VERS. 1. — *Iniit autem.* Apostolis, evangelistis, qui fidem incarnationis a Judæis ad salutem gentium transtulerunt. Hoc est enim de colle Cariathiarim (quæ est in Juda, et interpretatur *civitas sylvarum*), ad se arcam Domini transferre: de eminentia scilicet Scripturarum apud Judæos posita, ubi umbra nemorosa figurarum abundat; ad intellectum gentilis populi, ubi fundatur Ecclesia, fidem Domini perducere.

VERS. 3. — *Non enim.* (RAB.) Quia interpretatur Vetus Testamentum spiritualem sensum qui latebat, populus ille aperire non potuit, sicut nunc revelatus est apostolis et prophetis, gentes scilicet esse coheredes et participes promissionis Domini.

VERS. 5. — *A Sihor.* Sihor fluvius Ægypti est, qui a Nilo, ut ferunt, derivatur, et interpretatur *firmamentum novum et turbidum*, unde: *Quid nunc tibi vis in via Ægypti, ut bibas aquam turbidam* (Jerem. vii)? *Cariathiarim.* Civitas Damasci, quæ in Amos Emathabal, id est Emath magna, quæ nunc Epiphania nuncupatur. Per Sihor autem et Emath totam terram promissionis comprehendit. Per Sihor rivum, scilicet vel torrentem, significat Ægypti australem partem. Per Emath vero septentrionalem. *Cariatharim*, quæ alibi Cariathabaal, civitas saltuum, una de urbibus Gabaonitarum in tribu Juda in nono milliario ab Helia euntibus Diospolim, de qua fuit Urias propheta, quem interfecit Joachim in Jerusalem secundum Jeremiam. Filius quoque Sobal Cariathiarim dicitur, sicut superius ostenditur

VERS. 6. — *Omnis vir.* Electus nobilior. Numerus autem horum virorum in Regum comprehensus est, ubi legitur: *Congregavit autem David omnes electos ex Israel triginta millia* (II Reg. vi).

VERS. 9. — *Cum autem pervenissent, etc.* (RAB. ex Hieron.) Ventum est ad aream Chidon, etc., usque ad tanquam dicat: *Mihi absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi* (Gal. vi).

VERS. 11. — *Eo quod divisisset Dominus Ozam.* (HIERON.) Tradunt Hebræi Abinadab sacerdotem jus-
sisse filiis suis Oza et Haio, ut portarent arcam humeris secundum præceptum legis. Sed quia non portaverunt, nec Caathitis portandam dederunt, percussit Dominus Ozam, et divisit.

Divisio Ozæ. Traditur quod aruisset brachium ejus et humerus, ubi arca Domini portanda erat, et in illius loco divisio quædam facta est.

VERS. 17. — *In domo Obededom.* (HIERON.) Quia A et ipse Levita. Cognita autem causa pro qua Oza percussus est, jussit David arcam portari propriis levitarum humeris, sicut patet in sequenti. Notandum quantum delinquat qui corpus Domini indigne accipit, si devotus sacerdos interiit qui arcam Domini figuram corporis minori quam debuit veneratione corripuit.

Allegorice autem David Christum, arca Ecclesiam significat. quam vult Christus in civitatem suam adducere, unde: *Non sum missus nisi ad oves quæ perierunt domus Israel* (Matth. xv.) Et alibi: *Cæcitas ex parte contigit in Israel*, etc. (Rom. xi).

CAPUT XIV.

VERS. 3. — *Accipit quoque David*, etc. (RAB.) B Multæ uxores David multas gentes significant, quæ per fidem Christo copulantur. Concubinæ, hæreticorum ecclesias, quæ Christiani nominis titulo gloriantur. Sed quia propter carnalia lucra Christum sequuntur, non conjuges, sed concubinæ dicuntur. Nunc reges si plures habeant uxores, crimen est, quia figuræ transierunt.

VERS. 8. — *Audientes autem.* Diffamata Evangelii gratia et regno Christi ubique prædicato, gentes undique surrexerunt contradicentes Evangelio pacis.

VERS. 15. — *In cacumine pyrorum.* (RAB.) In Hebræo vero, *flentium*, id est, idolorum venire jubet, etc., usque ad quos Spiritus sanctus dirigit præmonendo.

VERS. 16. — *De Gabaon usque Gazera.* Percutit C Christus qui in colle superbæ consistunt, et conterit sepem duritiæ, eorum dividens pertinaciam ut solus dominetur in orbe terrarum, unde sequitur: *Divulgatumque est nomen David in universis regionibus, et Dominus, etc.*

CAPUT XV.

VERS. 2. — *Tunc dixit David: Illietum est*, etc. (RAB.) Non vult Christus ut indigni ecclesiastico fungantur officio, sed eruditi scientia et morum honestate spectati portant arcam Dei, id est Ecclesiam, humeris pii laboris, et exultant, unde: *Fac opus evangelistæ, ministerium tuum imple* (II Tim. iv).

VERS. 3. — *Congregavitque universum Israel.* Non solum David, sed etiam omnes prophetæ in Ecclesia Christi dictis et factis incarnationi præbuere locum ut citius adveniens susciperetur, cum fuisset ante prophetatus.

VERS. 12. — *Sanctificamini cum fratribus.* Ministri Novi Testamenti vita et doctrina debent esse mundi, quibus dicitur: *Sancti estote quoniam ego sanctus sum* (Levit. xix.) Qui rectæ fidei verbis et exemplo operis debent fidelibus commendare incarnationem Christi et redemptionem humani generis, etc.

VERS. 16. — *Nablis videlicet*, etc. Nablum Hebræice, Psalterium Græce, laudatorium Latine. Habet Psalterium ventrem obesum in superioribus, ut chordarum fila religata disciplinabiliter percussa,

suavissimam reddant cantilenam. Huic cithara videtur contraria quæ in imo continet quod Psalterium in capite. Psalterium cum decem chordis Ecclesia est cum Decalogo legis. Huic opposita est cithara, quæ viginti quatuor chordis in modum deltæ litteræ componitur (ut peritissimi tradunt) et per digitos in diversos modos concitatur. Hæc Ecclesiam significat quæ cum viginti quatuor seniorum dogmatibus trinam habet formam in modum deltæ litteræ, et fidem sanctæ Trinitatis significat. Per manus autem apostolorum et evangelistarum in diversos modulos Veteris et Novi Testamenti, aliter in littera, aliter in sensu concitatur figuratiter.

Lyris. Lyra dicitur, ἀπό τοῦ λύρον, id est, a varietate vocum, eo quod diversos faciat sonos. Hæc Ecclesiam significat, quæ in varietate diversarum disciplinarum historice, allegorice, tropologice, et per anagogen suavem sonum exprimit, sed a symphoniæ simplicitate non recedit. Cymbalæ autem adinvicem percussa sonum faciunt, unde: *Laudate eum in cymbalis bene sonantibus*, etc. (Psal. cx.). Cymbalæ bene sonantia sunt labia nostra, quæ percussa ad invicem suavem humanæ vocis harmoniam reddunt.

VERS. 21. — *Pro octava canebant*, etc. (HIERON.) In die scilicet iudicii adventum Domini significabant, in quo, finita sæculi hebdomada, veniet ad iudicium. Unde sextus psalmus, qui cum tremore iudicii cantatur, tali titulo prænotatur. Hic autem numerus magna continet sacramenta. Octo animæ ingressæ sunt in arcam Noe, et mundo per-eunte salvatæ. Octavus filius Jesse fuit David, quem Dominus elegit. Die octavo purificat circumcisio. Die octavo, id est Dominico, surrexit Christus.

VERS. 24. — *Porro Sebenias et Josaphat*, etc. Hi septem sacerdotes coram arca tubis canentes sancti prædicatores, sunt septiformi Spiritu gratiæ pleni, qui Evangelium in Ecclesia Christi prædicant, et sacramentum incarnationis auditoribus prædicant.

Clangebant. Aliter fit tuba congregandi populi, aliter conductionis, aliter victoriæ, aliter persequendi inimicos, aliter conclusionis civitatum, etc. Tuba autem consuetudinaria apud rerum peritos hoc modo forinatur, ut tribus fistulis æreis in capite angusto inspiretur, sicut per quatuor vociducas æreas quæ per æreum fundamentum quaternas voces producant, mugitum vehementissimum proferant: quæ significant Evangelium trina confessione trium personarum, in capite angusto, id est in nativitate Christi divinitus inspiratum, per quatuor vociducas æreas, id est per quatuor evangelistas; æreas, id est stabili fidei et operis est fundamento in orbe vocem vehementissimam quasi tubæ congregantis vocem emittere.

VERS. 27. — *David autem.* Christus incarnationis suæ et passionis exemplum antea a Judæis occultum manifestat; lignum namque de terra ortum multiplici labore ad candorem vestis perveniens, veritatem humanæ carnis inter flagella triumphantis ostendit, et hoc est: *David erat in Ephod.*

(GREG., lib. xxvii *Moral.*, cap. 27). Libet intueri A quanta virtutum munera, etc., usque ad qualem me exterius despiciens exhibeo, talem interius attendo.

VERS. 29. — *Michol filia Saul.* (RAB.) Cunctis exultantibus et ad arce introitum hymnis resonantibus, etc., usque ad David hunc humilitatum despicit: quia credentibus in fine Judæis quidam Christum professione, Antichristum sequuntur opere: quibus congruit quod Michol, quæ adfigurandam carnalium instabilitatem aqua omnis interpretatur, non uxor David, sed Saul filia dicitur. Qui enim Christo specie tenus serviunt, non cum illo coronantur, sed cum persecutoribus quos imitati sunt, damnantur.

CAPUT XVI.

VERS. 1. — *Attulerunt igitur.* (RAB. in *Paral.*, tom. B III.) Ponitur arca in medio tabernaculi, quod tetenderat ei David, id est fides Ecclesiæ prædicatur, proficit et inseritur cordibus fidelium, quos Deus ad vitam præordinavit æternam.

VERS. 2. — *Benedixit populo.* Christus et devotionem Ecclesiæ commendat, Patri, qui etiam ad dexteram Patris interpellat pro nobis, et tanquam verus David benedicit, et salutaris mysterii pascit alimentis.

VERS. 3. — *Et divisit.* Hæc munera fideles accipiunt, quando unus panis et unum corpus multi in Christo, carnis suæ lasciviam eastigantes et servituti subjicientes, sancti Spiritus igne decoquant, et fructus honorum operum oleo misericordiæ pinguisimos compassione proximi fervere faciunt. At contra C filia Saul frustra cubiculum regis ingressa non fructificat, quia qui verbum Dei aure tenus percipiunt sine boni operis prole moriuntur.

Frisum oleo. Carnem a peccati sale, scilicet mundiciam, ob humanæ salutis causam crucis sartagine tostam, oleo charitatis plenam. Sic enim Deus dilexit mundum ut Filium unigenitum daret, qui ex charitate passus est.

VERS. 7. — *In illo die.* Quia Christus ordinem doctorum in culmine ecclesiasticæ dignitatis constituit. Asaph enim congregans interpretatur. Asaph ergo et fratres ejus sunt apostoli et apostolici viri ad congregandos fideles constituti, de quibus dicitur: *Constitues eos principes super omnem terram.* Modum autem laudationis quem ipse David composuit, scriptor historiæ insereit, dicens: *Confitemini Domino, etc.*

VERS. 8. — *Confitemini, etc.* Alleluia hæc psalmo prætitulatum est, et secundum Hieronymum neutri generis est. *Allelu, laudate: in invisibilem Deum significat, quod est unum de decem Dei nominibus, sicut in epistola ad Marcellam tradidit Hieronymus.*

VERS. 36. — *Et dicat omnis.* (RAB.) Gentilis scilicet qui adhuc infidelis erat quando iste cantabat, qui tamen prophetiæ virtute inductus est, ut amore universitatis diceret Amen amen, id est fiat, fiat, sicut hodie orantibus respondetur Amen, ut concordet in precibus pia sacerdotum intentio et populi sana

devotio, secundum illud: *Amen, amen, dico vobis quia si duo ex vobis consenserint super terram, ex omni re quamcunque petierint, fiet illis, etc.* (*Matth.* xviii.)

VERS. 39. — *In excelso.* Alii dicunt tabernaculum Dei, postquam filii Israel intraverant in terram Chanaan, primo fuisse in Sylo, deinde in Nobe, post in Gabaon, tandem in Sion. Alii locum esse in Jerusalem appellatum Gabaon, ibique David tabernaculum et arcam collocasse. Gabaon enim collis interpretatur. Excelsum autem locum dictum esse existimant pro dignitate divini cultus. Sed in libro Locorum legitur Gabaon metropolim esse Hevæorum in tribu Benjamin, et nunc ostenditur villa ejusdem nominis in quarto milliario Bethlehem ad occidentem juxta Rhama et Rhamou, ubi Salomon, hostiis immolatis, divinum meruit oraculum. Fuit autem separata Levitis.

Ut benediceret. (HIERON.) Generationi filiorum vacaret. Alii per antiphrasim benedictionem accipiunt; domum autem, Michol filiam Saul, quam increpabat David, quia desepit eum saltantem coram arca Domini.

CAPUT XVII.

VERS. 2. — *Et ait Nathan.* (RAB., ubi supra.) Patet quod prophetiæ spiritus non semper prophetarum mentes irradiat, unde Elisæus: *Dimitte eam, quia animus ejus in amaritudine est, et Dominus celavi a me, etc.* Quod divina dispensatione fit, ut accipientes Spiritum, inveniant quid de Deo fuit; et amittentes, quid de ipsis.

VERS. 4. — *Non edificabis.* Quia vir sanguinum es. Debet enim in se mundus esse, qui aliena corrigere vult, ut terrena desideria fugat, et tanto perspicacius fugienda videat, quanto ipse hæc per scientiam et vitam verius declinat. Superfectas sordes manus detergere non valeret, quæ lutum tenet. Quod juxta antiquæ translationis seriem bene ad David erga exteriora bella laborantem per significationem et divina voce dicitur: *Non tu edificabis mihi templum, quia vir sanguinum es.* Templum Domini edificat, qui corrigendis proximorum mentibus vacat. Templum Dei sumus, qui ad veram vitam ex ejus habitatione constitulamur, unde: *Templum Dei sanctum est quod estis vos* (1 *Cor.* iii). Vir sanguinum templum Dei edificat. Qui enim adhuc carnalibus incubat, necesse est ut instruere proximorum mentes erubescat.

VERS. 9. — *Nec filii.* (RAB.) Hostes alienigenæ per intervalla temporum, sicut olim prius pax, modo bellum. Inveniuntur tamen ibi prolixiora tempora pacis quam Salomon habuit. Sub Aod enim octoginta anni pacis fuerunt. Abat ergo ut de Salomone hæc accipiantur.

VERS. 11. — *Cumque impleveris.* Salomon autem, regnante patre, regnare cœpit, quod nulli illorum regum contigit, ut ipsum non esse appareat quem prophetia ista præsignat. Christus vero verus pacificus post mortem David vere regnavit.

VERS. 12. — *Ædificabit domum, id est Ecclesiam* : A domus David propter templum Dei de hominibus factum, non de lapidibus, ubi populus in æternum habitet cum Deo et in Deo, et Deus cum populo. Ideo cum secundum Septuaginta dictum sit per Nathan : Et nuntiabit tibi Dominus quoniam domum ædificabis ipsi, postea per David dicitur : *Quoniam tu, Deus Israel, revelasti aures servi tui, dicens : Domum ædificabo tibi (II Reg. VII)*. Hanc enim domum et nos ædificamus bene vivendo, et Deus juvando, unde : *Nisi Dominus ædificaverit domum, etc. (Psal. cxxvi.)*

Et thronus. Hyperbolice de filio Isai accipi potest. At vero Christus de semine David natus, exaltatus est super omnem principatum et potestatem et virtutem, cui Pater donavit nomen, quod est super omne nomen, ut in nomine Jesu omne genu flectatur, etc. B (Philip. II.)

CAPUT XVIII.

VERS. 1. — *Et filias.* (RAB.) Minores civitates ad metropolim pertinentes, etc., usque ad et caro cogitur servire spiritui.

VERS. 3. — *Adarezer.* Qui interpretatur decorum auxilium; rex Soba, qui interpretatur incensa vel convertens, significat gentilitatis vitia naturali fervore accensa : contra quæ Christus confligit et vincit gladio spiritus, quod est verbum Dei (Ephes. VI.)

VERS. 4. — *Subnervavitque.* Subnervat Christus repugnantem sibi superbam mundi altitudinem humanæ sapientiæ; quod tamen opportunum et aptum prædicationi reperit, reservat sibi.

VERS. 6. — *In Damasco.* Damascus nobilis civitas Phœnicis, sanguinis poculum interpretatur. Syria sublimis vel humecta. Gentilitas enim, prius libidine fluida et spiritu superba, sanguinem humanum sitebat : nunc baptisate Christi mundata, profectu virtutum exaltata, sanguinis ejus poculum desiderat.

VERS. 7. — *Pharetras.* Dogmata gentilium quibus disciplinæ liberales continentur, quas Christus a gentilitate abstulit et in servitium Ecclesiæ convertit : prosunt enim ad expugnationem erroris et confirmationem veritatis.

VERS. 8. — *Salomon.* Quia ergo rex noster pacificus, vetustatem elocutionis de humilitate eversæ gentilitatis ad emundandam gratiam baptismi et firmitatem fidei per prædicationem pii dogmatis in usum Ecclesiæ convertit. Tebath enim interpretatur *parvulus venit*, et Chun *pulchritudo*. Qui enim parvulus se agnoscit, pulcher et speciosus in decore virtutum efficitur.

VERS. 12. — *In valle Salinarum.* In Regum ita scriptum est : *Fecit sibi David nomen cum reverteretur capta Syria in valle Salinarum, cavis decem et octo millibus (II Reg. VIII)*, quia, scilicet, erexit sibi fornitem triumphalem : fecit etiam sibi nomen, quia victa Syria Damasci et Syna Sobal, alterum erexisse dicitur.

Decem. In quibusdam autem codicibus invenitur David non viginti et octo millia in valle Salinarum

occidisse, quod vitio scriptorum factum est. Joab vero duodecim millia prostravit, sicut in titulo quinquagesimi septimi psalmi scribitur. Hic autem decem et octo Abisai interfecisse perhibetur, sed pro dignitate regia ascripta est David victoria. Et quia Christus examinis sui districtione in his qui de eo prava sentiunt, stultitiam immoderati saporis exstinguit, unde : *Qui vertit linguam suam, incidit in malum (Prov. XVII)*.

VERS. 16. — *Achimelech.* Id est, frater meus rex : qui in Regum Abimelech, id est, pater meus rex, Ecclesiæ sacerdotes instruit, ut qui per ordinem dignitatis, patris tenent locum, per humilitatem fratres censeantur, et non dominantur in clero.

VERS. 17. — *Phelethi.* (HIERON.) Admirabiles vel vivificatores, quos quidam dicunt fuisse septuaginta iudices, more eorum quos Moyses Domino præcipiente in eremo elegit. Alii dicunt Cerethæos ad hoc deputatos ut reos punirent, Phelethæos vero ut insontes defenderent.

Porro. Filii David, Christi sunt fideles, quos ei sancta parit Ecclesia, qui sunt *genus electum, regale sacerdotium (I Petr. II)*.

Primi ad manum. Quia bonis operibus merentur sibi regnum cœli, tanto Deo viciniore, quanto sanctiores.

CAPUT XIX.

VERS. 1. — *Ammon.* (RAB.) Qui interpretatur, etc., usque ad *cujus vultus est super facientes mala* C (Psal. XXXIII.)

CAPUT XX.

VERS. 1. — *Congregavit.* (RAB.) Joab bellum inchoavit, David perfecit. Christus enim bellum agit, cum prædicatorum ordo contra mundi potentes fidei opponit, sed finis certaminis et triumphus ad Christum refertur, *qui operatur in nobis velle et perficere (Philip. II)*. Qui coronam, quam diabolo abstulit, sibi aptavit, fideles, scilicet qui quasi corona eum ambiunt, unde : *Benedices coronæ anni benignitatis tuæ (Deut. VII)*.

VERS. 2. — *Coronam,* etc. (HIERON.) Quia conflando purgavit secundum legem. Tradunt autem Hebræi (quia illicitum erat homini Judæo de idolis aliquid auri vel argenti accipere, quia lex idololatriam vetat) Ethai Hethæum (qui de Philisthæis ad David venerat) coronam de capite Melchon rapuisse, ut liceret Judæo de manu hominis capere, quod de capite idoli non licebat.

Bellum. (RAB.) Notandum quod in Paralipomenis tria bella David principaliter leguntur, etc., usque ad unde : *In Deo faciemus virtutem, etc. (Psal. LXX)*.

VERS. 5. — *Aliud bellum.* (Ib.) In Regum libro ita : *Tertium fuit in Gob contra Philisthæos in quo percussit Adeodatus filius Saltus, polymitaris, Bethlehemites Goliath Gethæum, etc. (II Reg. XXI)*. Gob, etc., usque ad Hebræi vero Araphan matrem gigantum Orphan nurum Noemi arbitrantur.

CAPUT XXI.

VERS. 5. — *Et inventus est, etc.* (RAB.) In Regum libro ita. Quod inventa sunt de Israel octoginta millia virorum fortium et de Juda quinquaginta millia pugnatorum. Asserunt autem Hebrei hunc numerum ab Joab inventum esse, sed scriptorem noluisse ostendere nisi quantum in Samuelis et libro Regum scribitur, in quo tantum cædi superstites continentur.

VERS. 7. — *Et percussit.* Mortem dicit quæ primum causa peccati venit: hæc in populo grassata est, quia sæpe pro malo gregis delinquit vita pastoris. Tumore elatus David, populum numerando peccavit, et populum pœnam suscepit, quia secundum merita plebium disponuntur corda rectorum. Justus vero iudex ex ipsorum animadversione corripuit peccantis vitium, ex quorum causa peccavit. Sed quia voluntate sua superbiens a culpa alienus non fuit, vindictam culpæ suscepit; ita enim quæ corporaliter populum percutit, rectorem cordis dolore prostravit.

Peccavi nimis, etc. In Regum libro ita, etc., usque ad hoc obligatus facere David Deum offendit.

VERS. 13. — *Et dixit.* Si famem eligeret, contra alios facere videretur: quia habens multa frumenta inopia cum aliis non pateretur. Si vinci ab hostibus per tres menses eligeret, habens ipse circa se viros fortissimos, nihil metueret cum exercitus neci subjaceret. Communem ergo sibi et aliis passionem elegit, in qua timor omnibus esset æqualis.

VERS. 14. — *Septuaginta millia virorum.* (RAB.) Capita enim plebis et seniores numerati sunt. Cæterum de omni populo tot millia interfecta Hebræi affirmant quot millibus numerus in Paralipomenon scriptus, numerum qui in Regum est excedit. Aiunt enim quod in Paralipomenon, et qui remanserant, et qui interfecti sunt, numerati sunt: in Regum vero tantummodo vivi.

VERS. 18. — *Exstrueretque altare Domino Deo in area Ornam Jebusæi.* (RAB.) Bene David cum Dominum placare vellet, altare jubetur in area Areuna vel Ornam construere, quia non placatur Deus ab homine, nisi in area cordis per lumen rectæ fidei et veræ dilectionis constituat illi altare humilitatis, in quo offerat sacrificium laudis.

VERS. 25. — *Dedit ergo David Ornam pro loco siclos auri justissimi ponderis sexcentos, et ædificavit ibi altare Domino, etc.* In regum ita, etc., usque ad quod postea Salomon ædificavit et atria ejus.

CAPUT XXII.

VERS. 2. — *Ut congregarentur.* (RAB.) De Ecclesia Christus artifices domus suæ elegit, qui inconditos mores hominum dolarent et polirent, ut in ædificatione spirituali, per diversas juncturas fidei et charitatis sibi convenirent. Unde: *Propter hoc dolavi in prophetis, et occidi eos in verbis oris mei* (Osee vi)

A **VERS. 3.** — *Ferrum.* Fidei firmitatem sacris dogmatibus ordinavit, ut intrantes in Ecclesiam timoris aculeis confingerentur, et sic per dilectionis et societatis fidem mutuo necerentur. Unde: *Confige timore tuo carnes meas* (Psal. cxviii). Et alibi: *Jerusalem, quæ ædificatur ut civitas cujus participatio eius, etc.* (Ibid. cxxii).

Æris. Lectiones sonoras et cantica spiritualia quæ sancti Patres ad instructionem Ecclesiæ Christo vero pacifico præpararunt.

VERS. 4. — *Ligna quoque.* Viros virtutibus claros, quos ad exemplum instruxerunt vel scripturis suis inservierunt.

Sidonii et Tyrii. Quia per prædicatores, qui de gentibus electi sunt, tales viri ad notitiam Ecclesiæ pervenerunt.

VERS. 5. — *Parvulus est et delicatus.* Tempore Veteris Testamenti, obscura fuit notitia incarnationis Christi: parvus quoque numerus fidelium, qui sunt membra Christi.

Præparavit impensas. Moyses impensas domus Domini præparavit dicens: *O Israel quid Dominus Deus tuus petit a te? nisi ut timeas Dominum Deum tuum, ut ambules in viis ejus, etc., et aliis similibus.*

VERS. 8. — *Multum.* Significat Judæos propter carnalem legis observantiam et sanguinolenta opera, non posse spirituale ædificium Domino præparare; vel quia pollutas manus habebant sanguine Christi, et prophetarum, unde: *Jerusalem, Jerusalem, quæ occidis prophetas, et lapidas eos qui ad te missi sunt* (Matth. xxiii).

VERS. 14. — *Auri talenta centum millia, et argenti mille millia talentorum.* (RAB.) Patres Veteris Testamenti in scripturis suis sensus profunditatem et eloquii venustatem inserebant.

Talentorum. Talentum cæteris præcellit ponderibus: et rei magnitudinem et perfectionem significat.

VERS. 15. — *Artifices, latomos, et cæmentarios, etc.* (RAB.) Prædicatores qui latomi, cæmentarii et artifices lignorum, et multis aliis modis dicuntur, quia juxta qualitatem auditorum, formatur doctrina prædicatorum. Aliter enim sapientes, aliter insipientes, aliter superbi, aliter humiles docendi sunt.

VERS. 17. — *Præcepit quoque David cunctis principibus Israel ut adjuverent Salomonem, etc.* Significat legem et prophetas firma auctoritate docere, ubi, qui sanctitate et virtute in Ecclesia principantur, adjuvent verum Salomonem in ædificio ejus, docendo scilicet et operando; unde: *Adorate Dominum in atrio sancto ejus* (Psal. xviii).

Sanctuarium Domino Deo, ut introducatur arca fœderis Domini, et vasa Domino consecrata in domum, quæ ædificatur, etc. — *Anima justi sedes est sapientiæ* (Sap. vii). In hac domo requiescit arca, id est, fides incarnationis Christi.

CAPUT XXIII.

VERS. 1. — *Igitur David, etc.* Post completionem

Veteris Testamenti, successit incarnatio Salvatoris. A
cujus regni non erit finis, unde: *Ubi venit plenitudo
temporis, misit Deus Filium suum* (Gal. iv).

Numeratique. Qui ministerio Domini funguntur,
fidem sanctæ Trinitatis, et mandatorum impletio-
nem servare debent. Unde: *Inventa sunt triginta
octo millia virorum.* Quisquis enim sana fide et recto
opere usque ad finem Deo servit, et ad resurrectionis
gratiam, et beatitudinem æternam quæ in octo-
nario signantur, perveniet.

Viginti quatuor. Quia veri ministri lucis de-
bent instare, et a via justitiæ non declinare. Nam
viginti quatuor horis totus per circulum orbis illu-
stratur, et tenebrarum umbra pellitur. Unde septua-
ginta duo discipuli ad prædicandum missi, quia
fides sanctæ Trinitatis cum operibus lucis ad justiti-
am sufficit: ter enim viceni et quater terni septua-
ginta duo sunt, quo numero linguarum diversitas,
et librorum utriusque Testamenti series comprehen-
ditur.

Præpositorum. Quia nemo hujus ordinis dignita-
tem appetere debet, nisi qui perfectioni et doctrinæ
studet. Senario enim numero mundus factus est,
et homo sexto die creatus, quo et redemptus est.

(RAB.) Quia lex et prophetæ, etc., usque ad et
patienter toleret omnia, amarus et iratus peccatis
suis.

VERS. 25. — *Dixit enim David: Requiem dedit
Dominus Deus, etc.* (Ib.) Dum filii Israel in deserto
fuerunt, etc., usque ad Evangelium vero stabile et
fixum.

VERS. 28. — *Et erunt sub manu filiorum Aaron,
in cultum domus, etc.* Ut minores discant majoribus
obedire, et majores adjuti a minoribus possint di-
gnius officium explere: sicut in Ecclesia fit hodie.

Ezedris et in loco purificationis. Thalamis vel cu-
biculis in quibus habitant Levitæ et sacerdotes. Ipsi
quoque veri templi ministri aditum debent diligen-
ter observare, dignos intrmittere, indignos vero
repellere.

VERS. 29. — *Ad ferventem simitam, et ad torren-
tem, etc.* Spicas scilicet primitiarum, quæ torrebantur
et grana comedebantur, quas vulgo grancas
vocant; in quibusdam codicibus habetur: *Ad fer-
ventem simitam.* In aliis *ad ferventem*, tantum: sed
in Hebræo habetur, *ad torrendum.*

CAPUT XXIV.

VERS. 2. — *Sacerdotioque sanctus.* (RAB.) Potest
per Eleazar filium Aaron seniore, etc., usque ad
quia multi filii desertæ magis quam ejus quæ habet
virum.

VERS. 4. — *Per familias sedecim.* Duplicatus est
octonarius. In lege carnalis circumcisio octava die
celebratur, in Evangelio vero in præsentem circumcisio
cordium, et in futuro corporum.

VERS. 6. — *Descripsitque.* (RAB.) Prædicatorum
ordo, etc., usque ad et justitiæ nomine merito cen-
setur.

VERS. 7. — *Exiit autem sors.* Si qui putant in
necessitate Deum esse consulendum sortibus aposto-
lorum exemplo, videant apostolos collecto numero
fratrum hoc fecisse, et preces Deo ante fudisse.

Prima Joiarib, secunda, etc. David in viginti
quatuor sortes Leviticam tribum et sacerdotalem
ordinem distribuit, ostendens Ecclesiæ sacerdotalem
et regiam dignitatem plene habere et legis, et Evan-
geliæ doctrinam perfecte servare, vel perfectionem
operis, quæ senario commendatur, et claritatem
evangelicæ prædicationis, quæ quaternario figuratur.
Nam quater seni viginti quatuor faciunt.

CAPUT XXV.

VERS. 1. — *Igitur David et magistratus exercitus
segregaverunt in ministerium, etc.* (RAB.) Quia verus
David rex noster et Dominus, etc., usque ad et
omnem terronarum rerum cupiditatem transiit, di-
gne laudes persolvit

VERS. 7. — *Cuncti doctores.* Hi sunt, qui hodie
canones divinarum librorum sensu evangelico expo-
nunt, quater enim septuaginta duo, ducenta octo-
ginta faciunt. Libros autem Veteris et Novi Testa-
menti septuaginta duo esse dubium non est. Unde
quicumque divino fungitur officio, quatuor principa-
libus virtutibus insistens, evangelicæ doctrinæ in-
cumbat et secundum ejus normam quicquid didicerit
vel docuerit, formare intendat.

CAPUT XXVI.

VERS. 2. — *Meselemia.* (RAB.) Qui interpretatur
reddente Domino, et significat ordinem apostolorum
et primorum doctorum, quibus orientalis porta, id
est, primitiva commendatur Ecclesia, quibus anti-
quorum Patrum redditæ sunt promissiones.

Zacharia. Qui memoria Domini interpretatur, et
significat doctores gentium, quia a primis prædica-
toribus ad prædicandum ordinati sunt. Unde *oran-
tibus apostolis et jejuantibus, ait Spiritus sanctus:
Segregate mihi et Paulum et Barnabam* (Act. iii).

VERS. 4. — *Obededom.* Rubens: qui in servitute
erant generati, et rubore sanguinis Christi perfusi,
reatum suum in propulso habuerunt; recte per
condescensionem magistrorum relucuntur ad gra-
dum pristinum, unde Paulus: *Omnium servum me
feci, ut omnes lucrificerem* (I Cor. ix).

VERS. 15. — *Ad austrum.* (RAB.) Australis porta
significat Judaicam plebem lege et prophetis illumi-
natam, calori fidei et luminis sapientiæ percipiendo
vicinam.

VERS. 16. — *Ad occidentem, juxta portam, etc.* Per
occidentalem plagam finis mundi significatur, in quo
erit persecutio Antichristi: *et abundabit iniquitas,
et refrigescet charitas multorum* (Math. xxiv). Hujus
portæ janitores, sunt doctores illius temporis, qui
Ecclesiam docendo et exhortando roborant: unde
Sephim humilis vel campestris, et Hosa divinus
interpretatur. Humiliabitur enim in persecutione
Ecclesia, et in campo lasciviæ erit dissoluta. Sed in
perfectorum actione elevata, quod divinis præsigna-

tur eloquiis, unde : *Clausi sunt sermones usque ad A præfinitum tempus (Dan. xii).*

VERS. 17. — *Levitæ sex, et ad aquilonem quatuor per diem, etc.* Senarius bonum opus ministeriorum Dei significat, quaternarius evangelicam doctrinam et principalium virtutum plenitudinem.

Bini et bini. Janitores binos et binos dicit esse in cellulis atque in via, quia sive in cellulis cordis sui curam gerant, sive in via exterius verbum Dei exponant, duo præcepta charitatis et regulam utriusque Testamenti omnino servant.

VERS. 24. — *Filii Moysi, etc.* Qui præcipue a David honorabantur secundum Josephum, et super thesauros constituti erant, doctores de Judæis significat, quibus ornamentum Ecclesiæ, id est, decor animæ commendatur.

VERS. 25. — *Fratres quoque ejus Eliezer.* Ostendit donaria principum thesauros esse sanctorum, quæ enim hostibus offerebant, in supellectilem templi donabant. Quicumque enim bene laborans aliquid virtutis vel boni operis acquirit, Deo, non sibi bonum attribuat. Unde : *Non nobis, Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam (Psal. cxiii).*

VERS. 29. — *Isaaria vero præerat Chonenias, etc.* Hi sunt qui in Ecclesia humiliter et obedienter, quæ a magistra audiunt, devota mente suscipiunt, et qui lingua non possunt, faciendo doctrinam virtutum ostendunt.

VERS. 30. — *Israëli trans Jordanem contra occidentem, etc.* Israëlitiæ qui trans Jordanem possessionem acceperunt, significant eos, qui mediocritate contenti, arcem virtutum, turbulentiam hujus sæculi transcendendo, non appetunt, sed tamen mandata Dei opere exercere non negligunt. Quia vero nemo hæc agit nisi dono Dei, is præpositus dicitur esse Asabias, id est *faciente domino*, ut dicant cum propheta : *Omnia opera nostra operatus es in nobis (Psal. xvi).*

VERS. 31. — *Hebronitarum autem princeps fuit Jeria secundum familias et cognationes eorum.* In Hebron coepit David regnare, qui significat eos, qui bene conversati incipiunt, et David in vita sua parant regnum. Hebronitis Jerias, timens Dominum princeps est, quia *initium sapientiæ timor Domini (Psal. cx).* Hebron vero interpretatur conjugium : *qui enim times, proficit ut amet, et foras mittat timorem (I Joan. iv).*

CAPUT XXVII.

VERS. 24. — *Non est relatus in fastos. (RAB.)* Quia superveniente ira conturbatus est numerus, nec juxta eum fuerunt distributi in ministeria.

VERS. 25. — *Super thesauros, etc. (ID.)* Thesaurus Christi scientia, sapientia virtutis, ex his honorat servientes sibi. His præficitur Azmoth, qui interpretatur fortis morte, doctrina enim viri per patientiam dignoscitur; unde : *Melior est patiens viro forti (Prov. xvi).* Azmoth etiam filius Adiel, qui interpretatur pater meus Deus. Quidquid enim sancti virtutum habent, Deo attribuunt.

His autem thesauris. Ille enim veri Salomonis thesauris in urbibus, vicis, et turribus. merito præfertur, qui dignitatem nominis Jonathæ, et patris ejus Ozia fide præfert et opere. Jonathas enim domum Dei, et Ozias fortitudo Domini. Qui enim dono Dei accipit lumen scientiæ, et rectitudinem fidei fortiter servat in opere, ecclesiarum Dei curam non immerito accipit.

VERS. 26. — *Ezri filius Chelub.* Ezri adjutus Domino; Semeias audiens Dominum; Zabdius fructus vehementer vel abundans. Qui enim audit præcepta Domini, ope misericordiæ ejus adjutus, abundantem boni operis fructum congregat in vitam æternam.

VERS. 28. — *Oliveta et ficeta, quæ erant in campestribus, etc.* In his olivæ et ficus sunt, et significant **B** cœtus sanctorum, qui misericordiæ oleum habent in pectore, et mansuetudinis dulcedinem in mortalitate. Quæ virtutes in campestribus, quæ in propatulo et præsto sunt omnibus, nec acceptionem personarum, sed bonæ voluntatis rectitudinem quærunt auditoribus suis.

Balanam Gederites. Balanam, qui interpretatur habens gratiam, super oliveta et ficeta constituitur. Ex Dei enim gratia datur honorum operum ubertas. Joas vero, qui interpretatur sperans vel Domini robur, apothecas olei custodit, quia nemo pervenit ad præmium nisi qui per robur mentis fiducia spei tendit ad cœleste regnum.

VERS. 29. — *Saphat.* Qui interpretatur *judicavi*, filius Abdi, id est patris gratiæ, significat apostolos **C** aliis doctoribus electione Domini præfectos, quibus dicitur : *Sedebitis et vos super duodecim sedes, judicantes duodecim tribus Israel (Matth. xix).*

VERS. 30. — *Super camelos vero Ubil Ismaelites, et super asinos Jadas.* Deformia et immunda sunt hæc animalia, et significant gentiles peccato distortos et libidine immundos, sed in regnum nostri David venientes habent magistros Ubil et Jadas, qui spernentes philosophiam et inanem fallaciam mundi, elegerunt simplicitatem Evangelii, tanquam humiles et despecti, unde : *Si quis videtur inter vos sapiens esse, stultus fiat (I Cor. iii).*

VERS. 32. — *Jonathan. (RAB.)* Cum Jonathan fuit, etc., usque ad unde : *Super quem requiescet Spiritus meus, nisi super humilem et quietum et trementem sermones meos?*

Achitophel (II Reg. xvi). Qui postea cupiditate depravatus cum Absalon de nece David tractavit, et interpretatur frater meus cadens, vel irruens vel tractans. Hic est Judas Scarioth, qui inter apostolos familiaris Domino fuit, sed postea cum Judæis avaritia corruptus de morte ejus tractando, perpetuæ mortis ruinam meruit, qui etiam, secundum librum Regum, laqueo se suspendit. Possunt etiam per Achitophel Judæi significari, qui Patrum prærogativa aliquando charissimi et colloctione Dei fuere clarissimi : sed postea contra Christum consilium mortis facientes, a Romanis in propria domo sicut Achitophel, id est, in Jerusalem extincti sunt.

VERS. 33. — *Chusai.* Id est, Æthiops et David fidelis, per omnia gentiles signat, de quibus dicitur: *Populus quem non cognovi servivit mihi, in auditu auris obedivit mihi (Psal. xvii).*

VERS. 34. — *Post Achitophel fuit Joiada.* Prævaricante Juda non remansit vacuus duodecim locus: sed successit cognoscens gratiam Dei Matthias humilis et fidelis: qui gratiam quam dono Dei percepit, humiliter servavit. Interpretatur enim Joiada sciens vel cognoscens; Banaias ædificator Domini. Quem enim gratia Dei in apostolum elegit, agnitio sanctæ fidei in ipsa dignitate solidavit. Abiathar, qui ad tempus est inter consiliarios David, sed in electione a Domino cum Joab contra Salomonem deviauit, significat eos qui dignitatis suæ gradum, quem a Domino ceperunt, cupiditate corrupti non custodiunt. Hi enim a vero Salomone si in carcere penitentiae juxta timorem Achitophel permanere noluerint, in perpetuum puniendi sunt.

Joab. Id est, inimicus, signat eos ex quorum persona dicitur: *Ad omnia mandata tua dirigebar, omnem viam iniquitatis odio habui (Psal. cxviii),* quibus alibi dicitur: *Estote perfecti sicut Pater vester cælestis perfectus est (Matth. v).* Interpretatur enim Joab idem pater.

CAPUT XXVIII.

VERS. 1. — *Cum eunuchis et potentes et robustissimos quosque in exercitu Jerusalem.* (RAB.) Lex prohibet Israelitas abscindi, et alienigenæ non solent ad secreta consilii admitti. Sed tradunt in hoc loco eunuchos vocari, qui a sæculi actionibus alieni, orationi et lectioni vacabant: et uxores non causa libidinis, sed suscipiendæ prolis habebant: quos Josephus Essenos vocat.

VERS. 11. — *Dedit autem David.* David Psalmista, et cæteri Patres Veteris Testamenti figuris et zymatibus designabant universa quæ verus pacificus in Ecclesia facturus erat: quomodo omnes nationes per fidem baptismi introitum in Ecclesiam habuerunt, qualis Ecclesiæ status esset futurus, qualis sanctorum perfectio et in regno cælesti remuneratio cujusque pro meritis reddenda per diversas cellas et exedras, quia in regno Dei mansiones multæ sunt.

VERS. 17. — *Et leunculos.* (RAB.) Neque in Exodo in constructione tabernaculi, etc., usque ad perstrinximus.

(Id.) Tradunt Hebræi exemplar templi et vasorum

Mosi in monte monstrati ad Jesum pervenisse, deinde ad judices et ad Heli et ad Samuel et ad David, tandem ad Salomonem. Vel manus Domini, filius est, per cujus donum David et alii sancti ceperunt quidquid de sanctæ Ecclesiæ structura protulerunt.

CAPUT XXIX.

VERS. 6. — *Polliciti sunt itaque,* etc. (RAB.) Qui sibi et aliis bene principari didicerit, etc., usque ad lignum, fenum, stioulam superædificat, detrimentum patietur.

VERS. 10. — *Et benedixit Domino,* etc. Quia congregatio fidelium scriptis prophetarum admonita, et sanctorum Patrum dictis et exemplis provocata, laudes et hymnos Deo decantet immolando piæ confessionis hostias et sanctæ conversationis opera fructuosa.

VERS. 22. — *Et comederunt et biberunt coram,* etc. (RAB.) Hoc est gaudium sanctorum et intentio eorum, ut a fame futura, virtutum operibus sibi caveant, et epulentur, et exsultent in conspectu Dei.

Unxerunt secundo Salomonem filium, etc. Quia Christus regia simul et pontificali dignitate ab omnibus fidelibus sana fide, pia confessione celebratur. Salomon pacificus, Sadoc justus interpretatur. Christus vero est pax nostra, qui fecit utraque unum, ipse est justus Dominus et justitiam diligit: *Judex vivorum et mortuorum (Ephes. 11),* hunc primo ungit omnis fidelis in regem et sacerdotem, cum in professione baptismi, verum regem et sacerdotem confitetur. Ungit et secundo cum docendo et operando idem aliis prædicat, unde: *Oleum effusum nomen tuum (Cant. 1).*

VERS. 28. — *Et mortuus est in senectute bona, et plenus dierum et divitiis et gloria,* etc. Significat cum copia virtutum et operibus lucis vitam finisse præsentem, dignum quiete futura et cælestis regni gloria. Abraham similiter mortuus est in senectute bona perfectæque ætatis et plenus dierum. Isaac appositus est populo suo plenus dierum. Joseph mortuus est in senectute bona expletis centum decem vitæ suæ annis, et conditus aromatibus. Moyses centum et viginti annorum mortuus est, cujus non caligavit oculus, nec dentes moti sunt. *Viri autem sanguinum et dolosi non dimidiabunt dies suos (Psal. lrv).* Qui sibi videntur in bonis ducere dies suos, et in puncto ad inferna descendunt (*Job xxi*).

LIBER SECUNDUS.

CAPUT PRIMUM.

VERS. 1. — *Confortatus est ergo Salomon,* etc. (RAB.) Quando in morte triumphavit eum qui habebat mortis imperium, et sibi regnum omnium acquisivit. Unde: *Data est mihi omnis potestas in celo et in terra (Matth. xxviii).*

VERS. 3. — *Gabaon,* etc., Quæ fuit civitas metro-

polis Hevæorum, ceciditque in sortem Benjamin, et fuit separata Levitis. Mirum ergo est quod Josephus dicit, quia Salomon in Hebron venit ut sacrificaret in altari aeneo, quod fecerat Moyses: nisi forte ipsam Hebron excelsum Gabaon intelligi voluerit, eo quod ibi primum regnavit. Interpretatur enim Gabaon sublimitas, vel collis patruelis.